

Možnosti výtvarné tvorby dětí mimo prostory mateřské školy

Alexandra Dyntarová

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Alexandra Dyntarová**
Osobní číslo: **H190029**
Studijní program: **B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Možnosti výtvarné tvorby dětí mimo prostory mateřské školy**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o výtvarném projevu dítěte.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na výtvarnou tvorbu dětí v exteriéru mateřské školy.
Zpracování sady výtvarných činností realizovaných ve venkovním prostředí.
Realizace a ověření sady výtvarných činností a jejich přínosu ve vybrané mateřské škole.
Evaluace sady výtvarných činností a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

- Bednářová, J. (2015). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Edika.
- Bezděková, L., Kubecová, M., Kupcová, Z., & Váňová, H. (2016). *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*. Praha: Raabe.
- Hazuková, H. (2011). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Kiewra, Ch., & Veselack, E. (2016). Playing with Nature: Supporting Preschooler's Creativity in Natural Outdoor Classrooms. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1), 70-95.
- Stehliková Babyrádová, H. (2014). *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PaedDr. Hana Stadlerová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 12. října 2021

Termín odevzdání bakalářské práce: 29. dubna 2022

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlině dne 12. října 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 19. 4. 2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být těm nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Kaldý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užívá-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nabrzení chybného projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má aplikační charakter a zaměřuje se na výtvarnou tvorbu dětí předškolního věku mimo prostory mateřské školy. Cílem této práce je navrhnout sadu výtvarných činností realizovatelných v exteriéru mateřské školy a následně ji ověřit v mateřské škole. V teoretické části shrnuji teoretické poznatky o výtvarných činnostech v předškolním vzdělávání v kombinaci s environmentální výchovou, jež je úzce spjata s tvorbou ve venkovním prostředí. Tyto poznatky jsou doplněny o pohled kurikula předškolního vzdělávání zaměřených na souvislosti s výtvarnými činnostmi. V neposlední řadě se tato část zabývá výtvarnými technikami využitelnými v exteriéru mateřské školy. V praktické části je představena sada výtvarných činností, jejíž záměrem je představit výtvarné činnosti realizovatelné v exteriéru. Sada bude v praxi ověřena a poté evaluována. Závěr práce obsahuje zpracování doporučení pro praxi.

Klíčová slova: výtvarné činnosti, výtvarné techniky, environmentální výchova, přírodniny, exteriér mateřské školy

ABSTRACT

The bachelor thesis has an application character and focuses on the artistic creation of preschool children outside the kindergarten. The aim of this thesis is to design a set of art activities that can be implemented in the exterior of the kindergarten and then verify it in the kindergarten. The theoretical part summarizes theoretical knowledge about art activities in preschool education in combination with environmental education, which is closely related to outdoor work. These findings are complemented by a view of the preschool curriculum focused on the context of art activities. Last but not least, this part deals with art techniques usable in the exterior of the kindergarten. The practical part presents a set of art activities, and this intention is to present art activities that can be realized outdoors. The set will be verified in practice and then evaluated. The conclusion of the bachelor thesis contains the elaboration of recommendations for practice.

Keywords: art activities, art technique, environmental education, natural products, kindergarten exterior

„V lásce a umění se nedá opisovat, každý se musí vyjádřit po svém.“

Romain Rolland

„Jsou malíři, kteří dělají ze slunce žlutou skvrnu, ale jsou jiní, kteří díky svému umění a moudrosti dělají ze žluté barvy slunce.“

Pablo Picasso

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní docentce Haně Stadlerové za vstřícný a optimistický přístup, cenné připomínky a odborné rady při vedení bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mateřské škole zejména vedoucí paní učitelce a paním učitelkám a asistentce ze třídy Koťátek za umožnění a pomoc při realizaci praktické části. V neposlední řadě poděkování patří i mé rodině a přátelům za jejich podporu při psaní práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ZAKOTVENÍ VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ A ENVIROMENTÁLNÍ VÝCHOVY V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	13
1.1 VZDĚLÁVACÍ OBLAST DÍTĚ A JEHO TĚLO V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY A NABÍDKY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	14
1.2 VZDĚLÁVACÍ OBLAST DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY A NABÍDKY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ.....	14
1.3 VZDĚLÁVACÍ OBLAST DÍTĚ A TEN DRUHÝ V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY A NABÍDKY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	15
1.4 VZDĚLÁVACÍ OBLAST DÍTĚ A SPOLEČNOST V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY A NABÍDKY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	16
1.5 VZDĚLÁVACÍ OBLAST DÍTĚ A SVĚT V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY A NABÍDKY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	16
2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA PROSTŘEDNICTVÍM VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	18
2.1 VÝTVARNÉ ČINNOSTI	18
2.2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	19
3 VÝTVARNÁ TVORBA V EXTERIÉRU	21
4 PŘÍRODNÍ MATERIÁLY A TECHNIKY SPOJENÉ S TVORBOU V EXTERIÉRU	24
4.1 EXTERIÉR JAKO ZDROJ VÝTVARNÝCH MATERIÁLŮ	24
4.2 VÝTVARNÉ TECHNIKY PRO TVORBU V EXTERIÉRU	25
4.2.1 Kresba.....	25
4.2.2 Malba.....	26
4.2.3 Prostorová tvorba	26
4.2.4 Koláž	27
4.2.5 Asambláž.....	27
4.2.6 Frotáž.....	27
4.2.7 Empaketáž.....	28
4.3 INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI V UMĚNÍ	29
4.3.1 Land art	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 SADA VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	31
5.1 CHARAKTERISTIKA SADY	31
5.1.1 Cíle sady.....	33
5.1.2 Charakteristika dětí	33
5.1.3 Charakteristika prostředí	34

5.1.4	Průběh.....	34
5.2	REALIZACE SADY	35
5.2.1	Sněhový dort	35
5.2.2	Ledové ozdoby	38
5.2.3	Portrét olympionika.....	42
5.2.4	Kostým pro stromy.....	46
5.2.5	Kresba do přírodního podkladu.....	49
5.2.6	Kamenná zvířata.....	53
5.2.7	Povrchy skryté v přírodě	56
5.2.8	Jarní louka	59
6	EVALUACE SADY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	63
6.1	ZPĚTNÁ VAZBA DĚTÍ.....	63
6.2	VLASTNÍ REFLEXE	64
6.3	EVALUACE UČITELKY	66
6.4	POROVNÁNÍ EVALUACÍ.....	67
7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	71
	ZÁVĚR	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	74
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77
	SEZNAM TABULEK.....	78
	SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Při výběru tématu bakalářské práce jsem se řídila intuicí a tím, co je mi blízké, proto jsem si vybrala téma zabývající se výtvarnou tvorbou. Zároveň mne zaujala možnost vyzkoušet si výtvarné činnosti v exteriéru mateřské školy. Současné děti svůj volný čas většinou tráví u tabletů, počítačů nebo před televizními obrazovkami, proto bych jim ráda ukázala, jak kreativně lze využít čas strávený venku, ať už v rámci pobytu v mateřské škole, či v přírodě s rodiči. Využít k tvorbě vše, co se v přírodě nachází, a přitom se naučit přírodu chránit a nepoškozovat ji.

Práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou část. Cílem bakalářské práce je v teoretické části práce zpracovat teoretická východiska o výtvarných činnostech ve spojení s environmentální výchovou v preprimárním vzdělávání, popsat jejich zakotvení v legislativě českého školství a dále popsat výtvarné techniky, které v mateřské škole můžeme využít v jejím exteriéru.

Při analýze kurikulárního dokumentu (Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání) se zaměřuji na to, jak jsou v tomto dokumentu zakotveny pojmy environmentální výchova a výtvarné činnosti. Jednotlivé vzdělávací oblasti budou dopodrobna analyzovány, aby bylo možné zdůvodnit, že lze uplatnit výtvarné činnosti společně s environmentální výchovou v preprimárním vzdělávání. Další část textu se proto zaměřuje na pojmy environmentální výchova a výtvarné činnosti, které vymezují z pohledu různých autorů.

V následujících kapitolách bakalářské práce se věnuji výtvarným činnostem v exteriéru. Za důležité považuji působení přírodního prostředí na dítě. Je tak možné sledovat, jak je příroda ovlivňuje a jaké možnosti pro výtvarnou tvorbu nebo objevování se mu v exteriéru nabízejí. Proto se v teoretické části zabývám výtvarnými technikami využitelnými v prostorách mimo mateřské školy. Jsou zde zařazeny techniky tradiční využívající plošnou tvorbu, ale i netradiční, které tvorbě dodávají třetí rozměr. Pro děti tak mohou být obohacením v jejich tvoření. Dále věnuje pozornost konkrétním materiálům, které lze v přírodě využívat. Zde se odkrývá možnost využití exteriéru jako zdroje pro přírodní materiály, se kterými děti běžně nepracují. Výběr materiálu je při tvorbě v přírodním prostředí velmi klíčový. Uvědomit si jeho vlastnosti při přetváření považuji za důležité, ovlivňují tvůrčí postupy, výběr instrumentů apod. V závěru této části je zmínka

o inspiračním zdroji pro tvorbu praktické části – uměleckém směru land art, který čerpá z umění v přírodě.

Praktická část bakalářské práce si klade za cíl vytvořit sadu výtvarných činností realizovatelných v prostorách mimo mateřskou školu. Soustředím se na aplikaci zjištěných informací o možnostech takto zaměřené tvorby. Sada je složena z osmi výtvarných činností využívajících nalezené či přinesené materiály. Je zde popsána realizace jednotlivých výtvarných činností doplněná o reakce dětí při tvorbě. Po jednotlivých výstupech je uvedena reflexe, ze které spolu s hodnocením paní učitelky a zpětné vazby dětí poskytnou evaluaci realizovaných výtvarných činností. Na závěr aplikace je vypracováno i doporučení pro praxi, aby bylo možné obohatit výtvarné činnosti v dalších mateřských školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZAKOTVENÍ VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ A ENVIROMENTÁLNÍ VÝCHOVY V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Každá činnost probíhající v rámci vzdělávání by měla vycházet z navrženého a schváleného Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který připravuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Proto dříve, než se začneme věnovat samotným pojmům výtvarné činnosti a environmentální výchova a dalším pojmům spojených s tvorbou mimo prostory mateřské školy, je důležité se podívat do kurikulárního dokumentu. Zjistit, zda jsou v tomto dokumentu tyto pojmy zakotveny, případně jaké možnosti využití nám nabízí.

Po analýze Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) lze vyvodit, že pojem výtvarná výchova v něm není přímo uveden. Avšak ve všech pěti vzdělávacích oblastech lze najít mnoho příležitostí pro uplatnění výtvarných činností v předškolním vzdělávání. Z tohoto tvrzení tedy vyplývá, že učitel má při tvorbě výtvarných činností volnou ruku, je však potřebné, aby se orientoval v cílech předškolního vzdělávání a věděl, jaký mohou mít pro rozvoj dítěte přínos.

V současném RVP PV se přestalo využívat označení „výtvarná výchova“, i když toto označení běžně v praxi přetrvává. Může být nahrazováno pojmem výtvarné činnosti. Obě označení je možné použít, pokud v sobě obsahují vzdělávací prvky a vedou v předškolním vzdělávání k očekávaným cílům. Mezi pojmy můžeme vidět rozdíl, a to v tom, že výtvarné činnosti jsou neutrální, ale „výchova“ odkazuje na stanovené cíle ve vzdělávacím dokumentu. V souladu s RVP PV si v mateřských školách ve výtvarné výchově kladou za cíl rozvoj osobnosti dítěte ve dvou rovinách, a to obecné a oblastní (Hazuková, 2011).

Environmentální výchova je spojována zejména se vzdělávací oblastí Dítě a svět. Tato výchova je zastoupena i v dalších oblastech Rámcového vzdělávacího programu, je tedy podpořena možnost pro propojení výtvarných činností a environmentální výchovy.

Využívání výtvarných činností v exteriéru MŠ se může prolínat všemi oblastmi, z čehož vyplývá, že jsou tyto činnosti interdisciplinární (RVP PV, 2021). Díky analýze kurikulárního dokumentu můžeme uvést oblasti, ve kterých se objevují podněty k rozvíjení environmentální výchovy a uplatnění výtvarných činností.

1.1 Vzdělávací oblast Dítě a jeho tělo v kontextu environmentální výchovy a nabídky výtvarných činností

Ve vzdělávací oblasti Dítě a jeho tělo je očekávané zdokonalování jemné i hrubé motoriky. V rámci rozvoje jemné motoriky dítě manipuluje s výtvarným materiálem a výtvarným náčiním (štětce, barvy atd.). Dítě může využívat materiály, které nalezne v přírodě. Mohou to být listy, květiny, ale i kameny nebo dřevo. V přírodě můžeme najít klacíky, které dítěti mohou sloužit jako instrument ke kresbě do přírodního podkladu např. do hlíny, písku nebo drobného kamení, ale také jako materiál pro prostorovou tvorbu. Hrubou motoriku může dítě využívat při konstruktivistické činnosti, při přemísťování předmětů, ale i hledání vhodných předmětů ke konstruování. Dítě může využívat při výtvarných činnostech všechny své smysly. Hmatem tak dítě rozpoznává druhy materiálů, zda jsou hladké či hrubé, měkké nebo tvrdé. Zrak využívá při všech činnostech – hledání materiálů, vnímání barevné kompozice apod. Při poslechu instrukcí, domluvě s ostatními dětmi využívá sluch. V přírodě dítě může používat i čich, kdy cítí vůni trávy, květin a dalších přírodnin, se kterými pracuje. Na umělecká díla může reagovat zvukem, pohybem i mimikou své tváře. Lze to i naopak, kdy dítě výtvarně či pohybem reaguje na nějaký zvuk, který v přírodě zaslechlo. Dítě si díky výtvarným činnostem může osvojovat další praktické dovednosti, když si po dokončení své práce např. uklidí pomůcky, se kterými pracovalo. Pokud pracujeme v exteriéru a při tvorbě využíváme jen přírodniny, které jsme našli, můžeme s dětmi výtvarná díla ponechat v přírodě a odejít. V případě, že do přírody přineseme i jiné materiály, se kterými tvoříme, musíme je odnést, abychom neznečišťovali přírodu (RVP PV, 2021).

Z environmentálního hlediska se může dítě rozvíjet v oblasti hrubé motoriky, a to při překonávání různých terénů v přírodě. Sbíráním přírodnin a manipulací při další práci s nimi dítě rozvíjí jemnou motoriku. Dítě je podporováno ze zdravotní stránky tím, že tráví čas venku na čerstvém vzduchu. Osvojuje si poznatky o svém těle a jeho funkcích. Při větší fyzické námaze, např. přemísťování přírodnin, si může všimnout zrychleného dýchání, po námaze může být unavené (RVP PV, 2021).

1.2 Vzdělávací oblast Dítě a jeho psychika v kontextu environmentální výchovy a nabídky výtvarných činností

Při zaměření na vzdělávací oblast Dítě a jeho psychika vidíme, že se člení do několika podoblastí. Pomocí výtvarných činností lze u dítěte rozvíjet řečové schopnosti, jelikož dítě reaguje na svou nebo tvorbu jiného dítěte, popisuje nám, co vše na díle pozoruje, vypráví

k němu své příběhy, reaguje na průběh tvorby, popisuje, jak jeho dílo vzniklo, sdílí své zkušenosti, které při tvorbě získalo. Taktéž může při skupinových činnostech reagovat na spolupráci s ostatními dětmi, jak se mu s nimi pracovalo, zda se objevily ve skupině problémy a jak je vyřešili. Vyjadřovat se může i k uměleckým dílům, se kterými se setká na veřejném prostranství při pobytu venku. Pro děti by měly být připraveny činnosti rozvíjející u dítěte jeho představivost, fantazii a tvořivost. Při procházce v lese, parku může dítě sledovat okolí a všimnout si zajímavých prvků, na které může narazit. Strom může dítěti připomínat obludu, dinosaura či skřeta, pařez pokáceného stromu obalený mechem hlavu nebo domek pro malé tvory. Po dešti mohou děti hledat obrazce v loužích, které vznikly. Představivost můžeme rozvíjet i ztvárněním slyšeného zvuku. Dítě jej může ztvárnit pohybem nebo si může představit a následně zakreslit, kdo nebo co daný zvuk vydalo (RVP PV, 2021).

V oblasti Dítě a jeho psychika dítě komunikuje s ostatními dětmi, rozvíjí tak své jazykové dovednosti. V přírodě dítě objevuje a zkoumá živou i neživou přírodu. Živé organismy, které dítě vidí na procházce po okolí mateřské školy či návštěvě lesa, mohou dítěti sloužit jako inspirace k tvorbě. Po příchodu do MŠ či venku může dítě reagovat a znázornit viděného tvora např. kresbou, kamennou tvorbou. Při zpracování výtvarného díla mohou děti využít neživé přírody, tedy kamení, hlíny, taktéž i živé přírody zejména rostlin (RVP PV, 2021).

U nalezených přírodnin může dítě zkoumat jejich vlastnosti (velikost, tvar, barvu, materiál apod.). Přírodniny také může různě třídit a uspořádat podle určených kritérií.

1.3 Vzdělávací oblast Dítě a ten druhý v kontextu environmentální výchovy a nabídky výtvarných činností

Jak již název napovídá, tato vzdělávací oblast je spojena s interakcí dítěte a druhé osoby – jiného dítěte či dospělého. Výtvarné činnosti nemusejí probíhat pouze individuální formou, ale mohou být vhodnou možností, jak u dětí rozvíjet spolupráci při tvorbě společného výtvarného díla. Dalším přínosem při spolupráci dětí je rozvíjení komunikační stránky dítěte. Při společné tvorbě se děti musí domluvit na postupu, rozdělit si práci, kdo jakou činnost bude vykonávat. Taktéž se společně domlouvají na materiálech, které při tvorbě využijí. Děti nemusí komunikovat pouze mezi sebou, ale mohou klást otázky učitelkám, požádat je o radu, když si při tvoření nejsou jisté, zda postupují správně (RVP PV, 2021).

Při pobytu venku se dítě v oblasti Dítě a ten druhý seznamuje s pravidly např. při hraní pohybových a jiných druhů her. Při tvoření ve dvojicích či ve skupině respektuje druhé a dbá

na stanovená pravidla. V rámci plnění skupinových úkolů, které probíhají v exteriéru, děti rozvíjí spolupráci s ostatními dětmi. Vzájemně se tolerují a respektují, pokud je některé dítě méně obratné, nebo není při plnění úkolu tak rychlé (RVP PV, 2021).

1.4 Vzdělávací oblast Dítě a společnost v kontextu environmentální výchovy a nabídky výtvarných činností

Ve společnosti se dítě seznamuje se světem umění a kultury, proto by se mělo dítě setkávat s uměním i mimo prostředí mateřské školy, mělo by kromě umění poznávat i zvyky a tradice. Taktéž by mělo při výtvarných aktivitách dodržovat stanovená pravidla, zejména když tvorba probíhá ve venkovním prostředí, musí dítě dbát na bezpečnost svou i ostatních (RVP PV, 2021).

Dítě se díky učivu této vzdělávací oblasti může setkat s různými osobnostmi, profesemi, které jsou spojené s environmentální výchovou. Při objevování v hudebním umění může dítě vyhledávat v písních slova týkající se přírody. Při vycházkách se může stát, že dítě nalezne rostlinu, kterou nepozná, proto můžeme využít encyklopedie, ve kterých si ji vyhledá. Encyklopedie, ale také atlasy nám mohou posloužit k zjišťování informací o přírodě v jiných koutech naší planety (RVP PV, 2021).

1.5 Vzdělávací oblast Dítě a svět v kontextu environmentální výchovy a nabídky výtvarných činností

Dítě zkoumá svět, prostředí, ve kterém žije i prostřednictvím výtvarných činností, které probíhají mimo prostory mateřské školy. Díky těmto činnostem si může osvojovat nové poznatky o přírodě a životním prostředí a utvářet si k němu pozitivní vztah, může hledat náměty, reagovat na zážitky. Tyto skutečnosti mají podporu v učivu vzdělávací oblasti Dítě a svět (RVP PV, 2021).

Při pobytu venku tak dítě může sledovat proměny v přírodě, jaké změny se dějí, např. na podzim se mění barva listů, které nakonec opadnou, sleduje změny počasí a výtvarně na ně reaguje, nalézá a pracuje s přírodním materiálem, pozoruje změny skupenství vody atd.

Oblast Dítě a svět se nejvíce ze všech oblastí dotýká životního prostředí a ekologie. Dítě se seznamuje s místem, kde vyrůstá a vytváří si kladný vztah k místům, které navštěvuje (les, park, louka). Vycházky do okolí mateřské školy jsou vhodné pro sledování lidské činnosti,

jak přírodu chrání nebo naopak poškozují a ničí. Taktéž sledují proměny přírody v různých ročních obdobích. Děti jsou vedeny k úctě k životu, tedy ke všemu živému kolem sebe, ale má také úctu k neživé přírodě (RVP PV, 2021).

Dbá na ochranu přírody. Při tvoření využívá materiál, který nalezne spadený na zemi (listí, větve), zbytečně tento materiál netrhá ze stromu, neublíží tak přírodě. Dítě učíme, že okrasné rostliny může k dotváření své tvorby využít až při uvadání. Kdežto květiny jako pampelišky či sedmikrásky, které rostou neustále, může využívat. Totéž platí i s trávou, jelikož tu pravidelně sečeme.

2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA PROSTŘEDNICTVÍM VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ

Pro dítě jsou výtvarné činnosti jedním z důležitých prvků v jeho životě. Díky nim rozvíjí svou tvůrčí činnost, představy i fantazii. Skrze výtvarné činnosti může také rozvíjet environmentální stránku života.

Podle Jančaříkové (2012) jsou výtvarné činnosti a environmentální výchova společně úzce spjaty, což nám potvrzuje i analyzování kurikulárního dokumentu v předcházející kapitole, kde jsme si uvedli jejich propojenost. Jančaříková dále uvádí, že silně prožitý zážitek, který dítěti působí i na emoce, potřebuje dítě zpracovat a následně své vyvolané pocity zaznamenat. K tomu se pro svou jednoduchost a dostupnost hodí právě výtvarné tvoření.

Při výtvarných aktivitách probíhajících v přírodním prostředí dochází k tzv. environmentální senzitivitě, což znamená, jak citlivě se jedinec chová vůči přírodnímu prostředí. Ta ovlivňuje zodpovědnost v environmentálním chování. Přímým kontaktem s přírodou s ní cítíme souzáležitost, která vede k pozitivnímu environmentálnímu chování, potřebě k ochraně životního prostředí, sdílení radosti z přírody a výtvarných činností ve venkovním prostředí s ostatními lidmi (Hejtmánková et al., 2013).

2.1 Výtvarné činnosti

Výtvarné činnosti zastávají důležité místo v celkovém vývoji osobnosti dítěte, kterým prezentuje své pocity, pohnutky. Pomocí výtvarných činností je dítě vedeno k rozvíjení estetického vnímání a schopnosti vyjadřovat představu o okolním světě a prostřednictvím své tvorby projevovat pocity. Dítě při realizaci díla experimentuje s netradičními a rozličnými výtvarnými materiály, různými technikami, postupy a nástroji. Při výtvarné aktivitě předškolní děti využívají svou fantazii, pozorovací schopnosti a kreativitu, současně dochází k rozvoji vkusu a estetické stability, ale také k využívání emocí. Důležitým znakem pro výtvarné činnosti je i to, že při její realizaci vzniká v reálném prostředí konkrétní dílo, které není pro dítě tak důležité jako proces během samotné tvorby (Bezděková et al., 2016; Vondrová, 2001).

Hazuková (2012) zmiňuje, že je pro výtvarnou tvorbu hodně důležitá motivace k činnosti a úroveň konkrétní stimulace. Pro děti se proto využívá motivace formou hry. Hry můžeme rozdělit na experimentální, dramatické, symbolické a spontánní. Při experimentálních hrách děti zkoumají věci, materiály a výtvarné prostředky. U dramatických her se promění třeba

na zvířata nebo pohádkové bytosti. Představitivost procvičují u symbolických her, kdy daný předmět představuje něco jiného (např. válec s kuželem se v dětské představě změni v zámeckou věž). Hry vznikající náhodně nazýváme spontánní. Mnohdy jsou tyto hry doprovázeny podněty audiovizuálními (poslechem) či vizuálními (prohlížením). Dítě svým výtvarným projevem projevuje nejen spontaneitu a také schopnost imaginace, ale rozvíjí své poznávací schopnosti. Při výtvarných činnostech se děti učí vnímat krásu užitého umění, uměleckých děl – soch, obrazů apod., ale vnímají i krásno, které vytvořila příroda. Jedná se o formu receptivní, kdežto produktivní forma představuje vlastní tvorbu dítěte, které konstruuje, kreslí, maluje a využívá dalších výtvarných postupů (Bezděková et al., 2014; Stehlíková Babyrádová, 2014; Vondrová, 2001).

Podle Hazukové (2012) se výtvarná tvorba člení na explorační, volnou, užitnou tvorbu a výtvarné akce. Explorační tvorba je činnost poskytující dětem zkušenosti a poznatky s výtvarnými prostředky a obsahuje také výtvarný experiment zaměřený jen na poznávání či samotný cíl, tedy výtvarnou hru. Pokud na daný námět každý vědomě vyobrazí svou představu, jedná se o volnou tvorbu. Užitá tvorba má konkrétní využití (např. výroba vázy). Aktivita odehrávající se v konkrétním prostoru a čase se považuje za výtvarnou akci.

Výtvarné činnosti se dají realizovat v různém prostředí. Záleží na volbě činnosti, organizačních metodách a formách i samotné organizaci celé činnosti. Činnosti probíhají uvnitř budovy mateřské školy, ale i mimo ni, např. na zahradě, v parku, na návsi a jiných místech v místě bydliště. Děti mohou vytvářet i v interiéru různých budov jako je nádraží, prodejna či galerie (Hazuková, 2012).

2.2 Environmentální výchova

Environmentální výchova v mateřské škole dle Léblkové (2016) umožňuje předškolním dětem formou osobního prožitku seznámit se s přírodou a nabývat z ní zkušenosti. Dítě přírodu objevuje všemi smysly. V předškolním věku je dítě otevřeno k nabývání zkušeností spojených s přírodou, která se kolem něj nachází. Přímou pozorovat přírodu a být v úzkém kontaktu s ní je v tomto věkovém období nenahraditelné. Milovat přírodu, prozkoumávat tajemná zákoutí přírody a její tajemství a mít k ní úctu se děti učí právě díky environmentální výchově.

Děti jsou vedeny pochopitelnou formou a v závislosti na jejich věku k pochopení, jakou úlohu má člověk v přírodě. Dítě si uvědomuje rozmanitost a různé formy života, přičemž rozvíjí pocit odpovědnosti za okolí kolem sebe. Environmentální výchovou děti zažijí kouzlo

při objevování, hrách kolektivních i individuálních či odpočívání v samotné přírodě (Jančaříková & Kapuciánová, 2013; Léblová, 2016).

V environmentální výchově jsou lidé spoluzodpovědní za stav přírody a životního prostředí, a to za stav současný i budoucí. Dále zahrnuje hledání příčin ekologických krizí a jejich návrhy k jejich řešení. Environmentální výchova rozvíjí tvořivost, citlivost nebo návyky péče o přírodu. Děti objektům přírody přidávají lidské rysy, nevnímají je pouze jako neživé věci (Jančaříková, 2012; Léblová, 2016).

Z kapitoly nám vyplývá, že výtvarné činnosti realizované v přírodním prostředí se částečně prolínají s environmentální výchovou. Dítě se při hledání materiálu pro výtvarnou činnost seznamuje s přírodou, objevuje jednotlivé součásti přírody, které se v ní nachází, uvědomuje si, že v ní žijí různé organismy, které se mohou stát námětem pro výtvarnou tvorbu.

3 VÝTVARNÁ TVORBA V EXTERIÉRU

Z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání vyplývá, že pro vzdělávání dítěte mají být používány nejrůznorodější formy a metody. V edukačním procesu dochází k integraci. Je důležité vybírat vhodné organizační formy a metody v závislosti na činnosti, kterou máme v plánu. Zvažujeme, zda výtvarnou činnost lze vykonávat v prostorech mimo mateřskou školu, než upřednostníme interiér. Musíme si uvědomit, že pro děti je vhodnější z přírodního materiálu vytvářet venku, než když jej přineseme do mateřské školy. Výtvarné činnosti realizované ve venkovním prostředí umístíme v režimu dne nejčastěji do pobytů venku.

V prostředí, ve kterém tvoříme, by mělo mít dostatek podnětů a mělo by být pro děti bezpečné. Děti by se v něm měly cítit svobodně a pohybovat se samostatně. Tvorbou v exteriéru mateřské školy je myšleno tvoření ve venkovních prostorech, proto lze využívat i školní zahradu. Navštěvovat můžeme s dětmi také různorodé ekosystémy. Mezi takové ekosystémy lze zařadit louku, les, oblasti vodních ploch – řeky, rybníky. Různorodost prostředí, kde děti tvoří, probouzí jejich zájem místo zkoumat (Babyrádová, 2005; Jančaříková, 2012).

Jak tvrdí Daniš (2016), pobyt v přírodě a zeleni má blahodárný účinek na zdraví, fyzickou kondici a posílení imunitního systému. Má tedy pozitivní dopad na lidské zdraví. Opakující se aktivity a hry venku zvyšují u dětí fyzickou aktivitu a snižují obezitu.

V současné době se více požaduje učení dětí pomocí aktivních vzdělávacích metod, kdy se děti dostávají do kontaktu s realitou – běžnými situacemi či pobytem v přírodě. Vyplývá to také z dokumentu Ministerstva životního prostředí s názvem Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016-2025, ve kterém se zmiňuje cíl, kdy se děti budou učit více v terénu, aby byly v kontaktu s přírodou. Pokud budeme přemýšlet o vzdělávání dětí, přírodní prostředí při učení učitelům slouží pro přímou demonstraci a k názorné ukázce učiva. Mohou si také vybírat z pestré nabídky metod a forem výuky. Učení se v přírodě je bráno jako vyučování v okolí mateřské školy (na jejím pozemku), v bezprostřední blízkosti, ale i vycházky, školní výlety či jiné akce jako např. školy v přírodě. Příroda je prostředí, kde se převážně nachází živé organismy a není tam velký zásah lidskou činností. Jedná se o zahradu, pole nebo les (Daniš, 2018).

Pobyť, hra a učení v přírodě u dětí podporuje fyzické, psychické i sociální zdraví. Rozvíjí mozkovou aktivitu, zlepšuje studijní výsledky a odpovědnost k životnímu prostředí. Dá se tedy říci, že pobyt v přírodě je pro děti velice přínosný. Proto je důležité promýšlet vzdělávací aktivity tak, aby probíhaly venku, aby si děti ve venkovním prostředí nejen hrály, ale i zkoušely nové činnosti. Vše by mělo mít podporu nejen v rodině, ale také ve škole a volnočasových aktivitách (Daniš, 2016).

Solberg (2016) uvádí, že prostředí, ve kterém žijeme, je potenciální místo pro rozvoj tvořivosti. Kdežto podle Witta (2010) poznávání přírody napomáhá dětem, ale také dospělým, hledat samu sebe.

Exteriér dětem umožňuje prozkoumávat výtvarné materiály, které se v interiéru nenachází nebo je není možné uvnitř zkoumat. Předškolní děti při pobytu venku mají velkou volnost pohybu a dostávají se do kontaktu s přírodninami, který je pro ně velmi specifický. Potřeba zkoumat přírodní materiály je pro děti přirozená, mají možnost se jich dotýkat, poznávají je a vnímají všemi smysly. Dítě si manipulací s přírodninami hraje s prostorem a rozvíjí tak prostorovou orientaci. Přírodniny nám také mohou sloužit jako levné a dostupné hračky, modely nebo materiál k výtvarné tvorbě. Některé přírodniny mohou děti využít místo štětců či tužky jako výtvarné instrumenty ke kresbě či malování. Díky těmto novým instrumentům si trénuje úchop a rozvíjí tak jemnou motoriku. K tvorbě mohou využít venku nalezené, ulity, mech, listy, rostliny, kůru, hlínu, kamínky a další prvky přírody v okolí (Bednářová & Šmardová, 2015; Daniš, 2016; Jančaříková, 2012; Moomaw & Hieronymus, 2002).

Děti pomocí přírodního materiálu zachycují své představy o určitém jevu, předmětu, situaci abstraktní formou pomocí barevných komponentů, jednoduchých linií či geometrických tvarů (Stehlíková Babyrádová, 2014).

Podle Moomaw & Hieronymuse (2002) výtvarné činnosti v exteriéru přitahují děti, které se méně účastní těchto činností uvnitř mateřské školy. Je to způsobeno zejména neobvyklostí, netradičností aktivit, které jsou dětem nabízeny. S jejich názorem se ztotožňují, jelikož děti rády objevují nové věci.

Při tvoření v exteriéru výtvarná činnost nemusí mít trvalý výstup, který si děti odnesou na výstavku do školy, případně domů. Důležitost takové práce je kladena na proces tvorby než na konečný výsledek. Objekty, které jsou vytvořeny z přírodnin, mohou být následně umístěny v přírodním prostředí – v lese, na louce, u vody apod., děti mohou pozorovat, jak postupně zanikají, aniž by tento proces negativně zasáhl daný prostor. Pro zaznamenávání

činnosti nám může sloužit pořízení fotografií, což je další složka tvorby, o které si s dětmi můžeme nejen povídat, ale také ji realizovat (Babyrádová, 2005; Stadlerová et al., 2020).

Tvořit v exteriéru se dá v kterémkoliv ročním období. Jen si musíme uvědomit, jaká témata lze v danou roční dobu realizovat, jaké materiály se v přírodě nachází. Každá roční doba má pro děti své kouzlo a umožňuje jim mnoho prostoru pro objevování. Při objevování přírody se děti zajímají o přírodní cykly (tedy střídání ročních období), také přírodní živly nebo krajinu samotnou. Poté je svým výtvarným projevem zaznamenávají (Stehlíková Babyrádová, 2014).

Z kapitoly tedy vyplývá, že výtvarné činnosti se nemusí realizovat pouze v interiéru MŠ, ale i na různých místech v exteriéru nejen na školní zahradě. Při tvoření ve venkovním prostředí dítě poznává živou a neživou přírodu, objevuje a pozoruje nové věci. Poznává i různorodé možnosti tvorby, objevuje nové materiály a způsoby, jak z nich realizovat objekty či instalace. Mají možnost dát tvorbě akční formu, která je přínosná i z dalších výchovných i vzdělávacích záměrů. Z nalezených přírodnin nejčastěji vytváří prostorové objekty malé i velké.

4 PŘÍRODNÍ MATERIÁLY A TECHNIKY SPOJENÉ S TVORBOU V EXTERIÉRU

Z předešlých kapitol je zřejmé, že výtvarné činnosti lze realizovat v přírodním prostředí, proto je velmi důležité věnovat pozornost výtvarným technikám a jejich využití v přírodě, ale také materiálům, se kterými venku můžeme pracovat. Při výtvarných činnostech nemusíme pracovat pouze s materiálem, který se běžně využívá. Tvořit lze i z odpadového materiálu a v přírodě, která je důležitým zdrojem materiálů, i těch výtvarných, můžeme využít nalezené přírodniny.

4.1 Exteriér jako zdroj výtvarných materiálů

Kontakt s přírodou je velmi specifický a umožňuje nám poznávat přírodní materiál, který poskytuje podněty pro naše smysly (Jančaříková, 2017).

V přírodě najdeme rozmanité materiály, které mohou děti objevovat při pohybu po okolí a využít je tak ke svému tvoření či hře. Přírodniny, které děti nasbírají, jim umožňují přicházet s neomezeným množstvím nápadů, čím se daný materiál stane, co z něj dítě vytvoří. Díky rozmanitosti těchto materiálů se tak rozvíjí dětská představivost a fantazie (Kiewra & Veselack, 2016). Hodně záleží na daném tématu, zda tvoříme přímo ve venkovním prostředí nebo tvoření s přírodním materiálem doplníme klasickými výtvarnými prostředky tvorby. Příroda nám poskytuje širokou škálu materiálů, které mají zajímavou texturu, tvar, barvu či dokonce vůni. Přírodnina je neživá součást přírody, avšak jí může být i živý organismus, který se nachází v přírodě. Tyto živé i neživé části přírody jsou předmětem pro další zkoumání (Jančaříková, 2012).

Velkou výhodou je dostupnost přírodních materiálů. Nachází se všude okolo nás. S dětmi si jej můžeme nasbírat na vycházce a poté je při výtvarných činnostech využívat. Další výhodou je, že mnoho přírodnin můžeme použít opakovaně, jelikož se dají uskladnit a pracovat s ním nejen venku, ale také ve školní třídě. Je nutné taky podotknout, že výběr materiálu, který se při výtvarných činnostech využívá, závisí na ročním období, ve kterém s dětmi tvoříme.

Při tvorbě prostorových prací se nejčastěji využívají kameny různých velikostí, hlína, písek, klacíky, větve, trávy, květiny, listy, šišky, ulity, škeble nebo mechy (Herynek, 2019).

Kresbu do hlíny či písku mohou děti realizovat pomocí klacíků. K dotvoření svého díla mohou použít jehličí, okvětní lísky rostlin, listy, větvičky, drobné kamínky apod. (Herynek, 2019).

Na chodník či betonovou plochu je možné malovat rozředěnou hlínou pomocí svazku větviček, travin či můžeme tvořit obtisky listů, kůry apod. Děti si také mohou vytvořit vlastní barvy, kdy použijí různé druhy ovoce a zeleniny, které mají dostatek barviva, nebo květy či trávu.

Při hledání a získávání materiálů vhodných k výtvarným činnostem dbáme na to, aby se neničila příroda. Nemusíme lámat větve, když suchý klacík leží blízko keře. Při trhání květů či trávy nemusíme pošlapat celou louku. Také si dáme pozor, abychom netrhali vzácné či chráněné rostliny. I proto tvorba poskytuje mnoho příležitostí k environmentálnímu vzdělávání dítěte.

4.2 Výtvarné techniky pro tvorbu v exteriéru

Výtvarné techniky jsou realizační výtvarné prostředky, které umožňují dítěti konkrétní hmatatelné výsledky (Hazuková, 2012). V případě tvoření v exteriéru se stávají techniky pouze součástí procesu tvorby, jelikož dílo z přírodnin je často pomíjivé. Níže v textu jsou popsány výtvarné techniky, které lze aplikovat při tvorbě ve venkovním prostředí nebo ji modifikovat podle toho, kde a jakými prostředky bude výtvarná technika realizována.

4.2.1 Kresba

Kresba je dítěti nejbližší výtvarnou činností. Práci s tužkou považuje za hru, procvičuje s ní jemnou motoriku. Může zaznamenat momentální nápad nebo uchovat reálnou pomíjivou věc (rozkvetlou květinu, výjev okamžiku). U kresby se využívají dvě různé techniky kresby, a to suchou nebo mokrou stopou. Při kresbě suchou stopou se používají tužky, uhly a rudky, kdežto u kresby mokrou stopou se využívají barvy a nástroje – štětec, pera, dřívka (Roeselová, 1996).

Kreslit může dítě za použití různých instrumentů. Využívat nemusí pouze klasické instrumenty, ale může využívat netradiční materiál, v našem případě tedy přírodniny. Do hlíny, písku nebo sněhu může dítě kreslit pomocí klacíků, využít může také šišky, suchou travinu. Při kresbě na dlažbu může použít kameny nebo vodu.

4.2.2 Malba

Dítě barvám rozumí jako hmotám, proto často k malbě využívá svých rukou na úkor malířských instrumentů. Nejčastějším způsobem malby je nanášení barvy pomocí štětce na podklad (Roeselová, 1996).

K malbě si může dítě vyrobit netradiční štětce. Výroba přírodních štětců je i pro děti velmi jednoduchá. Dětem stačí najít klacík a zajímavou rostlinu (trávu, jehličí, květy atd.), kterou ke klacíku přivážou. Kromě štětců si také mohou vyrobit přírodní barvy. Nejjednodušší způsob je využít bahna. Pokud však není po dešti mohou děti nahrabat do kbelíku hlínu z krtince, kterou rozředí vodou. Další možností, jak vyrobit přírodní barvy, je najít suroviny, které obsahují vysoký podíl barviva – ze zeleniny je to např. červená řepa, lze využít i koření a smíchat je s vodou. V exteriéru mateřské školy můžeme využít různé základové plochy pro malbu. Kromě papíru mohou děti malovat na chodník, do hlíny, v zimním období do sněhu, ale také na ledovou plochu třeba na zamrzlou louži.

Při malbě klasickými barvami v přírodě bychom měli dávat pozor na to, jaké barvy používáme. Musíme si uvědomit, zda svým složením neohrožujeme životní prostředí.

4.2.3 Prostorová tvorba

Dítě odmala zkoumá své okolí pomocí uchopování a zvedání předmětů, vnímá různé povrchy materiálů. Jedná se o schopnost prožívat hmatové vjemy, a to je úzce spojeno s prostorovou tvorbou. V prostorové tvorbě se pracuje s modelováním, tvarováním a konstruováním (Roeselová, 1996).

Prostorovou tvorbu archivujeme pořízením fotografií či videozáznamů, díky kterým zachytíme i proces tvorby.

Při prostorové tvorbě dětem příroda nabízí mnoho materiálů, které ke konstruování mohou využít. Zejména se jedná o spadené větve, ale k dotváření svých děl mohou využít další přírodniny, které naleznou. Dětem můžeme také nabídnout prostorově tvořit i z dalších materiálů, které nejsou přírodního původu. Mohou to být například PET lahve, papír, různá plátna a látky, provazy a mnohé další materiály. Po ukončení tvorby vždy vedeme děti k přemýšlení, zda vzniklá díla neznečišťují přírodu a zda je nemusíme z místa odstranit, abychom neznečišťovali přírodu.

4.2.4 Koláž

Jedná se o techniku, kdy se používá vícero druhů materiálů. Obraz vzniká lepením určitých prvků (Vondrová, 2001).

Jak uvádí Roeselová (1996) pro tvorbu koláže lze využít různé druhy papíru (hedvábný, čtvrtky či balicí papír), dále také noviny, obalový materiál, účtenky, látky různých materiálů apod. Tyto materiály jsou vleповány do kresby nebo malby. Při tvorbě koláží se dají kombinovat různé výtvarné techniky. K tvorbě můžeme využít muchláže, stříhání, trhání, lepení. Pro děti méně vhodným způsobem je opalování krajů natrhaných kousků papírového materiálu. Koláž může být vytvořena i s využitím přírodních materiálů např. listů, drobné větve, květy a další přírodniny.

4.2.5 Asambláž

S technikou koláže je úzce spojena asambláž, která dodává oproti koláži dílu třetí rozměr. Slovo asambláž je francouzského původu, jež v překladu znamená spojení. Při této technice se vytváří prostorová kompozice spojením kontrastních a různorodých předmětů, které slouží pro každodenní potřebu. Při tvorbě často umělci pracují s odpadovým materiálem. Jednotlivé předměty jsou sleповány, svařovány, vázány, nýtovány, ale i lisovány (Krausse, 2008; Sedlář, 2014).

Příroda je jako stvořená pro tvorbu koláží či asambláží. Nachází se tam mnoho materiálu, který můžeme aplikovat. Asambláží, ale i koláží či instalací se stává jakákoliv vytvořená přírodní kompozice. Kombinování barevného listů, větviček, kamenů různých velikostí nám umožňuje vznik mnohých prostorových děl.

4.2.6 Frotáž

Frotáž je technika protiskování vystupující struktury určité věci přes papír. Při frotáži se využívá zajímavých struktur textilií či dřeva. Povrch se na papír přenáší pomocí tření rudky, uhlu, pastelu, tužky či voskovek. Druhou možností, jak přenést otisk na přiložený papír, je potřít plochu barvou, na němž se otisknutá struktura zobrazí (Sedlář, 2014).

Jedná se o techniku, kdy se vyhledávají a následně snímají otisky z předmětů či materiálů se zajímavou strukturou, což je pro děti zajímavou hrou, která rozvíjí jejich fantazii (Bečvářová, 2015, Podzemná, 2017).

Děti pozorováním a bližším zkoumáním přírody objevují různorodé povrchy, které se v ní nachází. Na vycházkách či školní zahradě mohou děti vidět mnoho zajímavých podnětů, proto bychom jim měli umožnit blíže tyto povrchy objevovat a výtvarně zaznamenávat. Děti toto pozorování berou jako hru, proto mohou povrchy přenášet na papír a následně s ostatními hádat, co ve svých obrazech vidí.

4.2.7 Empaketáž

Empaketáž je spojována s uměním Land art. Jedná se o výtvarnou techniku, při které umělci balí, zahalují předměty nebo jen části předmětů a přírodního terénu. Umělec tak obzvlášťňuje části přírodnin či předměty. Touto balicí technikou mohou být zahalovány i celé budovy. Nejznámějším umělcem zabývajícím se empaketáží je Bulhar Christo (Bečvářová, 2015, Vondrová, 2001).

V rámci předškolního vzdělávání můžeme děti seznámit i s touto formou tvorby. Děti mohou k ozvláštňení objektu použít např. staré oblečení (děti mohou přinést každý nějaký kousek), pásku, nebo postačí pouze klubko vlny či provázek. Děti by měly být vedeny k tomu, aby o činnosti přemýšlely, aby nebyla samoúčelná. Mohou si např. zahrát na doktory a představit si, že stromy ošetřují. Vzniklé instalace zdokumentujeme a následně odstraníme, abychom nešli proti záměrům environmentální výchovy.

Jak ve své knize uvádí Navrátil (2017), lze reagovat i na počasí. Na strom můžeme obmotat pásky nebo provázky, které budou viset i z větví dolů, což nám může připomínat simulaci padajících vloček, deště, či procházení slunečních paprsků.

Část zmíněných technik se v prostředí předškolního vzdělávání využívá v nedostatečné míře či se nevyužívají vůbec. Mnoho učitelů v mateřských školách běžně preferuje základní výtvarné techniky spíše plošného typu, jako je kresba a malba, což přináší do nabídky výtvarných činností stereotyp. Je nutno také podotknout, že se v mnohých mateřských školách výtvarné činnosti odehrávají pouze v interiéru. Přitom s tvorbou v přírodním prostředí odpadá zdlouhavé uklízení po výtvarné činnosti. Musíme však dbát na to, zda využijeme pouze materiál nalezený v přírodě. Je třeba také zmínit, že často opomíjená prostorová tvorba limituje děti, které inklinují k výtvarně konstruktivní typologii.

4.3 Inspirace pro výtvarné činnosti v umění

4.3.1 Land art

Pojem land art bývá překládán jako umění země či zemní umění. Tvůrce zasahuje do přírody či jiného prostředí, často využívá přírodního materiálu. Vytvořená díla jsou instalována přímo v přírodě nebo ozvlášťují přírodní či jiné objekty. Umělci pracují s pískem, hlínou, dřevem, v zimním období také sněhem a dalšími přírodninami, které v přírodě naleznou. Mnoho umělců netvoří pouze s nalezeným přírodním materiálem, ale do přírody přináší i jiné prvky, jako jsou lana, provazy, plátna, vlnu, stuhy apod. (Bečvářová, 2015; Vondrová, 2001).

Jak ve své knize uvádí Hejtmánková (2013), land art neslouží pouze k uměleckému sebevyjádření autora. Jeho prvky lze využít i ke hře. S dětmi tak můžeme v prostředí, ve kterém pracujeme a s materiály, které na daném místě jsou k dispozici, vymyslet nejrůznější hry. V zimě například můžeme dětem zadat úkol, aby si každý na určité části prostranství vyšlapal ve sněhu cestičky, které s některým dalším dítětem propojí. Vzniknout by nám tak mohl labyrint, který by si následně děti mohly projít a vyzkoušet tak, zda lze labyrintem projít na druhou stranu. Jinou činností může být vytvoření přírodních terčů za pomoci klacíků a dalších přírodních materiálů a k tomu vhodné pomůcky, která nám bude sloužit namísto míče.

Pro děti je inspirace v takovém umění zajímavá, jelikož pomocí hry rozvíjí i svou výtvarnou stránku. Land art nám nabízí bohatou volbu témat, které lze realizovat, což se pro nás a samotné děti stává výzvou, při které improvizují, rozvíjí svou tvořivost, ale i interpretují svá díla – ostatním popisují, co bylo jejich záměrem, zda dílo neobsahuje skrytý význam (Hejtmánková, 2013).

Závěrem této kapitoly můžeme říci, že environmentální výchova a výtvarné činnosti jsou spolu úzce spjaty. Co se týká samotných výtvarných činností a technik, můžeme konstatovat, že do exteriéru převedeme běžně využívané interiérové techniky. Rozdíl se nachází ve využitých pomůckách, neboť ve venkovním prostředí se snažíme využít z větší části pomůcky, které nalezneme kolem sebe. Děti se učí poznávat své okolí a využít prostředky, které jim umožní vytvořit výtvarné dílo a rozvíjí jejich fantazii.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 SADA VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ

Praktická část práce se zabývá aplikací zjištěných informací týkajících se možností tvorby mimo prostory mateřské školy. Cílem této části je navrhnout sadu výtvarných činností, které lze s dětmi realizovat v různorodých prostředích za využití vnesených či nalezených materiálů. Navržené výtvarné činnosti by měly rozšířit povědomí o nových možnostech tvorby a zhodnotit jejich přínos předškolnímu vzdělávání. I proto po realizaci sady výtvarných činností bude provedena jejich reflexe a evaluace. Zmíněné cíle praktické části jsou graficky vyobrazeny níže.

Obrázek 1 Cíle praktické části

5.1 Charakteristika sady

Sada obsahuje osm výtvarných činností. Návrh sady jednotlivých výtvarných činností je přehledně zpracován v tabulce, která obsahuje téma, výtvarnou techniku, cíle z pohledu učitele, pedagogické strategie (organizační formu, metody a pomůcky).

Tabulka 1 Přehled výtvarných činností

Téma	Výtvarná technika	Cíle	Organizační forma	Metody	Pomůcky
Voda	Prostorová tvorba	Rozvíjet u dětí prostorovou orientaci. Rozvíjet u dětí představivost a fantazii.	Skupinová výuka	Manipulační činnost, vysvětlování, rozhovor	Sníh, přírodniny
Voda	Zkombinování prostorové	Rozvíjet pomocí prostorové	Skupinová výuka	Pozorování, popis, rozhovor	Voda, nádobky, provázek, přírodniny

	tvorby s koláží	tvorby u dětí tvořivost. Rozvíjet u dětí smyslové vnímání.			
Zimní sporty	Asambláž	Rozvíjet u dětí představivost. Rozvíjet jemnou motoriku dětí.	Párová výuka	Rozhovor, manipulační činnost, metody dovednostně praktické	Přírodniny
Povrchy	Frotáž	Rozvíjet prostorovou orientaci dětí. Rozvíjet představivost dětí.	Individuální činnost	Pozorování, popis, rozhovor	Papír, černý uhlí, voskovky, suché pastely, provázek
Tradice – masopust	Empaketaž	Podpořit spolupráci dětí. Rozvíjet u dětí environmentální vnímání prostřednictvím výtvarné činnosti.	Skupinová výuka	Brainstorming, rozhovor, předvádění	PET lahve, pytle, bublinková folie, noviny, provázek
Stopy	Kresba	Rozvíjet představivost dětí. Rozvíjet jemnou motoriku dětí.	Individuální činnost	Manipulační činnost, vysvětlování, rozhovor, práce s knihou	Voda, hlína, klacíky

Jaro	Malba	Rozvíjet fantazii dětí. Podpořit děti v komunikaci ve skupině.	Skupinová výuka	Vysvětlování, rozhovor, práce s knihou	Plátno, přírodniny, barvy
Jaro	Koláž	Rozvíjet jemnou motoriku dětí. Rozvíjet představivost dětí.	Individuální činnost	Práce s knihou, manipulační činnost, rozhovor	Kameny, přírodniny

5.1.1 Cíle sady

Níže jsou uvedeny cíle celé sady výtvarných činností, které jsou u jednotlivých výtvarných činností více specifikovány.

- Rozvíjet jemnou motoriku dítěte.
- Rozvíjet u dětí smyslové vnímání okolního světa.
- Seznámit děti s tradičními a méně tradičními technika výtvarné tvorby.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dítěte.
- Rozvíjet dětskou představivost a fantazii.
- Rozvíjet prostorovou orientaci dětí.
- Podporovat spolupráci dětí.
- Rozvíjet u dětí enviromentální vnímání.

5.1.2 Charakteristika dětí

Výtvarné činnosti jsem realizovala ve třídě Kořátek, ve které je celkový počet 22 dětí ve věku od 4 do 6 let. Třída je heterogenní a je v ní zapsáno 10 chlapců a 12 dívek. V průběhu realizace sady začala do třídy docházet nová dívka.

V mateřské škole výtvarné činnosti probíhají ve většině případech řízenou formou. Paní učitelky dětem nachystají potřebný materiál k tvorbě. V mnoha případech se jedná o konkrétní prostředky, díky kterým děti dosáhnou požadovaného cíle a výsledku. Děti musí dodržovat přesný postup tvorby, a proto se vytrácí spontánnost dítěte. Setkáváme se také s tím, že jsou pro děti připraveny šablony, které si dítě obkreslí a tím se např. rozvíjení představivosti dítěte z tvorby vytrácí. Využívají se běžně používané výtvarné techniky. Převažuje kresba s malbou.

Před samotným začátkem docházení do mateřské školy jsem prostřednictvím vedoucí paní učitelky informovala rodiče o realizaci bakalářské práce a požádala je o souhlas se zveřejněním fotografií jejich dětí v souladu s GDPR. Děti jsem se snažila fotit tak, aby byla zachována jejich anonymita. Na většině fotografií lze vidět pouze jejich ruce či tváře z profilu.

5.1.3 Charakteristika prostředí

Sada výtvarných činností byla realizována v mateřské škole ve Zlínském kraji v okrese Uherské Hradiště. Mateřská škola sídlí na vesnici a je v jednom právním subjektu společně se základní školou. Výtvarné činnosti probíhaly v exteriéru mateřské školy. Nejčastěji jsme tvořili na obecním hřišti nebo hřišti patřící k základní škole, taktéž jsme tvořili v parku nebo na nedaleké louce.

5.1.4 Průběh

Vlastní realizace výtvarných činností probíhala v průběhu tří měsíců, od ledna do konce března 2022, a to vždy v pondělí. Realizace se prodloužila z důvodu covidové situace v mateřské škole a také nutnosti přizpůsobit činnosti deštivému počasí. Můj výstup probíhal v rámci dopoledního pobytu venku od 10:00 do 11:00. Do výtvarné činnosti se zapojovaly vždy všechny děti. Do tvorby jsem je nijak nenutila, děti měly na výběr – tvorby se mohly účastnit nebo mohly přírodu samy objevovat a zkoumat. Samotná tvorba probíhala v exteriéru, místa jsem průběžně měnila, aby bylo využito vícero míst. Co se týče pomůcek, se kterými jsme pracovali, byly využity především venku dostupné prostředky tvorby. Nalezené přírodniny jsme kombinovali s donesenými materiály – např. PET lahve, noviny a další. Na získávání materiálu se spolupodílely i děti.

5.2 Realizace sady

Tato podkapitola obsahuje popis všech realizovaných výtvarných činností, cíle z pohledu učitele i dítěte, kompetence, které dítě nabude těmito činnostmi, organizační formy, metody, pomůcky a prostředky, dále také samotnou realizaci – jak probíhala motivace, tvorba dětí a reflexe jednotlivých činností.

5.2.1 Sněhový dort

Tabulka 2 *Sněhový dort – 1. výstup*

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet u dětí prostorovou orientaci - rozvíjet u dětí představivost a fantazii
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - najít přírodniny pro tvorbu - vytvořit prostorový objekt
Kompetence:	<p>kompetence k řešení problémů</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže najít vhodný materiál, přemýšlí o jeho využití v tvorbě - dítě dokáže vytvořit prostorový objekt
Organizační forma:	Skupinová výuka
Metody:	Vysvětlování, rozhovor, manipulační činnost
Výtvarná technika:	Prostorová tvorba
Prostředky a pomůcky:	Sníh, přírodniny – klacíky, suchá tráva a jiné traviny, bobuloviny – šípky, okrasné bobule, šišky, kamínky, kbelík
Počet a věk dětí:	16 dětí (8 dívek a 8 chlapců)
Časová dotace:	25 minut

Motivace:

S dětmi jsme si přečetli pohádku z knížky Povídání o pejskovi a kočičce – Jak pejsek s kočičkou pekli dort. Povídali jsme si o tom, co vše do dortu ti dva přidali. Následně jsme si zahráli hru, kdy každý řekl nějakou ingredienci, kterou by dal do dortu, kdyby byl na místě pejska a kočičky. Tak jsem dětem navrhla, že bychom si společně mohli podobný dort upéct taky, ale že zkusíme venku vyrobit dort sněhový.

Průběh:

S dětmi jsme se vydali na vycházku, abychom nasbírali suroviny (přírodniny) pro naše dorty. Poté jsme se přesunuli na zahradu, kde se děti rozdělily do skupin. Nejdříve upekly sněhové korpusy. Jedna skupina se rozhodla pro dort ala krtkův, kdy sníh nahrnula na jednu velkou hromadu. Další skupiny zase vytvořily vícepatrový dort. Jedna skupina dokonce svůj dort dozdobila malými cupcaky, jelikož našla malý květináček, který naplnila sněhem a vyklepávala jako bábovky. Všechny skupiny po vytvoření základu dort dozdobily nasbíranými přírodninami. Po celou dobu se děti ve skupinách domlouvaly na postupu tvorbu, kde sníh přidat, kde ubrat, zda jej uhladit, jako když se zahlazuje krém apod.

Po dozdobení svých dortů děti představily své výtvary.

„My jsme vyrobili dort jako když krtek udělá hromádku.“

„Náš dort jsme dozdobili i takovými muffiny, aby ho mohlo jíst, co nejvíce lidí.“

„Co když někdo nechce dort, tak proto tam máme zdobené muffiny. Aby si vybral.“

Reflexe:

Prostředkem výtvarné činnosti byla prostorová tvorba. Děti vytvářely dort, který dostal třetí rozměr. Pro tuto činnost jsem vhodně zvolila skupinovou výuku, jelikož se děti po celou dobu tvorby společně domlouvaly na postupu práce. Všechny metody byly v průběhu výstupu naplněny. Rozhovor byl využit při motivaci dětí a následně po skončení tvorby. V průběhu sběru a při tvorbě děti manipulovaly s přírodninami. Poslední metoda vysvětlování byla použita před sběrem přírodnin a pro určení pravidel při tvorbě. Vzdělávací cíle byly naplněny, jelikož děti při tvorbě rozvíjely svou představivost (tvar dortu byl inspirován skutečnou podobou dortu) i fantazii (zdobení dortu bylo originální). Druhý cíl rozvíjet prostorovou orientaci byl naplněn při hledání přírodního materiálu k dozdobení prostorového díla dětí.

Obrázek 2 *Krtkův dort*

Obrázek 3 *Dort s muffiny*

5.2.2 Ledové ozdoby

Tabulka 3 *Ledové ozdoby – 2. výstup*

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet prostřednictvím prostorové tvorby u dětí tvořivost - rozvíjet u dětí smyslové vnímání
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - vyhledat a uspořádat přírodní materiál - zkoumat materiál smysly (hmat, zrak)
Kompetence:	<p>kompetence k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže uplatnit nové postupy při práci s přírodním materiálem - dítě dokáže zkoumat materiál a experimentuje s ním
Organizační forma:	Skupinová výuka
Metody:	Pozorování, rozhovor, manipulační činnost, popis
Výtvarná technika:	Zkombinování prostorové tvorby s koláží
Prostředky a pomůcky:	Voda, nádoby (kelímky od jogurtů, misky, plechové srnčí hřbety), provázek, přírodniny – větvičky jehličnanů, bobule, suchá tráva, šišky, vřes, květy břechťanu
Počet a věk dětí:	16 dětí (10 dívek a 6 chlapců)
Časová dotace:	20 minut příprava 1 den tuhnutí

Motivace:

Posadili jsme se s dětmi na koberec. Povídali jsme si o skupenství vody. Děti reagovaly na různé otázky – V jaké formě se nachází voda? Jakou formu můžeme najít v přírodě? Pro děti jsem měla připravenou ukázkou. Do skleničky jsem nalila vodu a na talířku byla kostka ledu. Dětem jsem pověděla, že nám jedna forma chybí, že si uděláme malý pokus. Do rychlovarné konvice jsme napustili vodu a zapnuli ji. Děti sledovaly, zda nenastane nějaká změna. Správně uhodly, že poslední formou je pára (tedy plynné skupenství).

Následně jsem se děti ptala, jaké skupenství teď v zimě v přírodě můžeme najít? Jak mu říkáme – v jaké podobě ho najdeme?

„Led na vodní hladině.“

„Nebo na kalužích.“

„Vždyť voda jsou aj sněhové vločky.“

Co se stane s vločkou, když vám spadne na ruku? Proč to tak je?

Průběh:

S dětmi jsme se vydali na procházku. S sebou jsme si vzali nádoby, do kterých děti sbíraly přírodniny, které je zaujaly. V parku našly spadené větvičky se šiškami, ale také jehličnanů. Také našly neposbírané šípky na keři. Po návratu do školky dostaly děti na výběr různé typy nádobek – kelímky od jogurtů, plastové misky, plechové nádoby. Po výběru nádoby do ní každá skupinka nalila vodu. Poté do nádobek vložily své nálezy. Děti si všimly, že některé věci se potopily, ale některé z přírodnin zůstaly na hladině, proto se rozhodly tyto změny pozorovat. Následně do nádoby přidaly kousek provázku, aby tyto ozdoby mohly po zamrznutí pověsit na stromky.

Jelikož předpověď počasí hlásila teploty pod bodem mrazu, nechali jsme s dětmi nádoby na školní zahradě. V průběhu dne měly děti za úkol své ozdoby kontrolovat, zda se s nimi něco děje či dochází k nějakým změnám.

Druhý den jsem se děti zeptala, zda se něco v průběhu odpoledne s ozdobami stalo.

„Takový povlak to udělalo.“

„Krustička se tam objevila.“

„Já jsem zkoušela, co to udělá, když na vrch sáhnu. Objevila se tam voda, nějak to povolilo. Ale ta voda byla tak ledová.“

Následně jsem děti vybídla, abychom se podívali, co se z jejich ozdobami stalo přes noc.

„Kde je voda?“

„To udělal nějaký skřítek?“

„Ono to opravdu zamrzlo?“

Na závěr děti zkoušely své ozdoby vyklopit. Musely nádoby trochu zahřát, aby led povolil. Pro děti to bylo zajímavé, zaujalo je, jak led proměnil uspořádání přírodnin, jak se změnilly tvary. Po vyklopení ozdob z nádob jsme je pověsili na tůje u školky.

Reflexe:

Organizační forma v rámci tohoto výstupu byla naplněna. Při tvorbě děti pracovaly ve skupině a domlouvaly se na krocích tvorby. Metody byly zvoleny vhodně. Využito bylo i pozorování, kdy děti sledovaly změny skupenství (mrznutí vody) v nádobkách. V rámci motivace jsem využila i metodu pokusu. Při této činnosti jsem využila propojení prostorové tvorby s koláží, jelikož výsledná ozdoba byla prostorového charakteru a vyskládané přírodniny v ozdobě tvořily jednoduchou koláž. Pro další ledové tvoření bych zvolila menší nádoby, jelikož ozdoby byly velké a jejich instalace na keřích tak byla ztížena. Stačit by mohla tvořítka na led. Druhou možností by bylo zvolit jiné místo pro pověšení. Také by postačilo nalít do nádobek méně vody. Z této činnosti plyne i doporučení – pokud by nám počasí nepřálo a přes den ani v noci by nebyly teploty pod bodem mrazu, lze využít mrazničky.

Obrázek 4 *Ledová ozdoba I*

Obrázek 5 *Ledové ozdoby*

Obrázek 6 *Ledová ozdoba II*

Obrázek 7 *Ledová ozdoba III*

Obrázek 8 *Ledová ozdoba IV*

5.2.3 Portrét olympionika

Tabulka 4 *Portrét olympionika – 3. výstup*

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet u dětí představivost - rozvíjet jemnou motoriku
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - vytvořit pomocí přírodnin portrét známé osobnosti - manipulovat s přírodninami
Kompetence:	<p>kompetence činnostní a občanské</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže vytvořit pomocí přírodnin portrét známé osobnosti <p>kompetence k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže vybrat vhodné výtvarné materiály k tvorbě
Organizační forma:	Párová výuka
Metody:	Rozhovor, vysvětlování, metody dovednostně praktické, manipulační činnost
Výtvarná technika:	Asambláž
Prostředky a pomůcky:	Přírodniny – šípky, bobule, vrbové větvičky, skořápky ořechů, šišky, větve modřínu, smrku, borovice, čepičky žaludů, kaštany, kůra
Počet a věk dětí:	21 dětí (9 chlapců a 12 dívek)
Časová dotace:	20 minut

Motivace:

S dětmi jsem se usadila na koberec před televizi. Nejprve jsem motivaci dětí zahájila pomocí krátkého videa o zahajovacím ceremoniálu Olympijských her v Pekingu a také naší reprezentaci. Po shlédnutí videa jsme si začali povídat o tom, co vše děti ve videu viděly.

„Olympijský oheň“

„Byla tam naše vlajka a sportovci, kteří tam za nás sportují.“

„Já bych vám chtěla říct, že jsem byla na olympijském festivalu a mohla jsem si zkusit některé sporty. A mám z tama medaili.“

Dětí jsem se zeptala, zda dokáží vyjmenovat některé ze zimních sportů, které můžeme na olympiádě sledovat. Povedlo se jim jich vyjmenovat spoustu. Jedna z dívek, která byla na olympijském festivalu dětem představila i curling, který mnoho z dětí neznalo. *„To máš takové kolečko, které odhodíš a další to zametá, aby vyhodil soupeře.“*

Povídali jsme si i o sportovcích, kteří naši zemi na olympiádě reprezentují.

Pro děti jsem měla na závěr motivace přichystanou papírovou olympijskou pochodeň. Kdy si děti vyzkoušely, jaké je to předávat si pochodeň a dostat se až do města, kde se olympiáda koná.

Průběh:

S dětmi jsme šli na místní fotbalové hřiště. Některé přírodniny jsem měla pro děti přichystané – vrbové klacíky, skořápky od ořechů, šípky apod. Jiné přírodniny děti sbíraly po cestě na hřiště – listy, traviny, nebo je našly přímo na hřišti.

Dětem jsem nejprve řekla, že budou pracovat ve dvojicích. Dvojice vznikly tak, jak šly spolu ze školky. Poté jsem jim vysvětlila, jaký úkol budou provádět. Zeptala jsem se dětí, zda ví, co je to portrét.

„To je taková fotka“

„Ne to je obraz – některé obrazy jsou portréty.“

„Portrétem je fotka, co mám na pasu.“

„Na portrétu je vidět jenom náš obličej.“

Děti se pustily do práce. Při tvorbě využily všechny připravené přírodniny. I ty, které našly. Nejčastěji využívaným materiálem byly vrbové klacíky, větvičky jehličnanů a šišky.

Jedna dvojice využila na vlasy olympioničky kus odkopnuté trávy, který byl i s hlínou.

Na závěr tvoření nám každá dvojice představila sportovce, jehož portrét zkomponovaly. Poslední dvojice nám nepředstavila pouze jednoho sportovce, ale jednalo se o skupinku hokejistů, kteří podle jejich slov stojí na stupních vítězů.

Reflexe:

Pro tento výstup jsem zvolila techniku asambláže, která byla pro děti novou. Organizační formu při tomto výstupu jsem zvolila vhodně. Děti pracovaly ve dvojicích, domlouvaly se, jakého sportovce či sportovkyni vyobrazí, při tvorbě se doplňovaly. V rámci motivace jsem využila metody rozhovoru, když jsme se s dětmi bavili o olympijských hrách a sportovcích. Metoda vysvětlování byla využita při seznámení dětí s portrétem. Poslední metody dovednostně praktické byly využity v rámci celé tvorby. Oba cíle byly naplněny. Děti rozvíjely představivost tím, že používaly přírodniny pro tvorbu portrétu známé osobnosti, kterou si musely nejprve vybavit a následně její obličej sestavit. Byla tak rozvíjena jejich představivost, děti musely uvažovat o tvarech přírodnin, barvách a jejich uspořádání do tvaru, který vytvářely. Při sestavování děti zacházely s přírodninami, a tak rozvíjely svou jemnou motoriku. Při této výtvarné činnosti se objevil i další cíl, kdy děti rozvíjely komunikaci při domlouvání.

Obrázek 9 *Proces tvorby I*

Obrázek 10 *Proces tvorby II*

Obrázek 11 *Biatlonista*

Obrázek 12 *Rychlobruslařka*

Obrázek 13 *Stupně vítězů*

5.2.4 Kostým pro stromy

Tabulka 5 *Kostýmy pro stromy – 4. výstup*

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - podpořit u dětí spolupráci - rozvíjet u dětí enviromentální vnímání prostřednictvím výtvarné činnosti
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - vymyslet a shodnout se na návrhu kostýmu - využít k tvorbě odpadový materiál a rozřídít jej
Kompetence:	<p>kompetence sociální a personální</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže ve skupině navrhnout svůj nápad <p>kompetence k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě umí rozřídít odpadový materiál
Organizační forma:	Skupinová výuka
Metody:	Brainstorming, rozhovor, předvádění
Výtvarná technika:	Empaketaž
Prostředky a pomůcky:	PET lahve, noviny, letáky, bublinková folie, balicí papír, pytle na odpadky, provázek, nůžky
Počet a věk dětí:	16 dětí (7 chlapců a 9 dívek)
Časová dotace:	30 minut

Motivace:

S dětmi jsme si povídali o Masopustu, jelikož v daném týdnu se konal i u nich na vesnici. Povídaly jsme si o tom, které masky se často v průvodu objevují a jaké další tradice jsou

s tímto svátkem spojeny. Pro děti jsem měla také připravenou ochutnávku některých zabijačkových dobrot.

Průběh:

Nejprve jsem dětem ukázala, jaké materiály k tvorbě využijeme. Děti se nejprve domluvily, který odpadový materiál na kostým použijí. Zkusily si taktéž navrhnout, jak bude kostým vypadat. Následně již začaly tvořit. Vzaly si potřebný materiál a začaly obalovat stromy. Každá skupina si rozdělila práci – jedno dítě mělo za úkol omotávat provázkem strom, ostatní děti podávaly a přidržovaly materiál. Na závěr tvoření si každá skupina vymyslela název svého kostýmu.

„Náš kostým je jiný, protože kdyby pršelo, můžete si nasadit kapuci.“

„Kostým, který jsme našemu kamarádovi vymysleli, jsme doplnili o nákupní tašku, aby lidé neodhazovali odpadky všude možně.“

Před odchodem zpět do školky děti dostaly za úkol, své kostýmy ze stromů sundat. Jelikož byly k dispozici pytle modré a žluté barvy, rozdělily děti PET lahve a letáky s novinami do správných pytlů. Když všechen odpad roztrídily a smotaly provázky do klubíček, hodily jsme lahve a papír do správných kontejnerů.

Reflexe:

Organizační formu skupinové výuky jsem zvolila vhodně. Děti při této činnosti rozvíjely spolupráci, snažily se komunikovat. Pokud jim chyběl nějaký materiál, domlouvaly se s jinou skupinou, zda si nemohou daný komponent vypůjčit. Jednou z metod, která byla v rámci výstupu využita byl brainstorming, kdy se děti před samotnou realizací domlouvaly na návrhu jejich kostýmu, jaké materiály na něj využijí apod. Metoda předvádění nebyla při činnosti využita, jednalo se pouze o představení odpadových materiálů, které k tvorbě mohou být využity. Rozhovor byl využit v závěru výstupu, kdy nám každá skupina představila jejich design a blíže nás s dílem seznámila, ale také v rámci motivace. S volbou techniky empaketáže při této výtvarné činnosti jsem byla spokojena, jelikož děti pochopily princip této techniky. Měly tam možnost si uvědomit, že tvorba může reagovat i na místo, kde probíhá, a s citlivým využitím živé přírody. Cíl podpořit spolupráci dětí byl naplněn, jak jsem již uváděla u zhodnocení organizační formy. Druhý cíl rozvíjet u dětí environmentální vnímání byl naplněn z mého pohledu částečně. Děti si uvědomily, že nemohou tvorbu z odpadového materiálu nechat jen tak v přírodě, ale musí ji poté

z přírody odstranit a také odpad roztřídit do příslušných kontejnerů. Pro další tvorbu bych zvolila více odpadového materiálu, přišlo mi, že ho nebylo dostatečné množství.

Obrázek 14 *Paní v modré pláštěnce*

Obrázek 15 *Tvorba kostýmu*

Obrázek 16 *Hlídač odpadků*

5.2.5 Kresba do přírodního podkladu

Tabulka 6 Kresba do přírodního podkladu – 5. výstup

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet jemnou motoriku - rozvíjet představivost dětí
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - manipulovat s výtvarným instrumentem vytvořeným z přírodnin - nakreslit zvířecí stopu
Kompetence:	<p>kompetence sociální a personální</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže dodržovat pravidla při manipulaci s výtvarným instrumentem <p>kompetence k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže zkoumat a následně výtvarně zaznamenat zvířecí stopu
Organizační forma:	Individuální činnost
Metody:	Vysvětlování, rozhovor, práce s knihou
Výtvarná technika:	Kresba
Prostředky a pomůcky:	Hlína, písek, klacíky, šišky, kůra
Počet a věk dětí:	20 dětí (12dívek a 8 chlapců)
Časová dotace:	20 minut

Motivace:

Před samotnou motivací jsme se vydali do parku. Měli jsme velké štěstí, jelikož jsme mohli spatřit veverku přebíhající k jinému stromu. Děti ji pozorovaly, jak šplhá po stromě. Představte si, kdyby bylo bláto a ona do něj šlápla, nechala by nám tam svůj otisk. My bychom tak věděli, jakou má stopu. My to i přesto můžeme zjistit. Dětem jsem podala knihu o stopách. Ukazovali jsme si, jaké stopy má které zvíře.

Průběh:

Děti si vzaly nebo našly klacíky, šišku ale i odpadnutou kůru. Pomocí těchto přírodních nástrojů do hlíny začaly kreslit různé stopy. Děti měly možnosti vybrat si stopu z knížky nebo se pokusit zakreslit stopu, se kterou se již setkaly, ale v knížce ji neviděly. Každé dítě se jí snažilo zakreslit. Často se objevovala stopa medvěda nebo vlka, odvážnější děti se pustily do stop veverka. Někteří jedinci se pokusili o vlastní stopy zvířat, které je napadli, např. o stopy koně, sýkorky. Taktéž se dvě dívky rozhodly obkreslit si botu.

„Jenom zvířata nenechávají za sebou stopy, my přece taky chodíme.“

Některé děti se rozhodly zavolat kamarády, aby hádaly, jaké stopy nakreslily.

Reflexe:

Pro tuto činnost jsem zvolila klasickou techniku, a to kresbu. Nejednalo se však o kresbu na papír, ale byla zvolena kresba do hliněného podkladu (vysypaný chodník v parku). Organizační forma byla vzhledem k tématu zvolena správně. Každý si mohl vyzkoušet nakreslit stopu svého zvířete. V průběhu motivace výstupu jsem využila všechny zvolené metody. Po celou dobu výstupu měly děti možnost prohlížet si knihu. Cíl rozvíjet jemnou motoriku byl naplněn. Děti rozvíjely jemnou motoriku při kreslení stopy zvířete netradičním instrumentem – klacíkem, kůrou nebo šíškou. Druhý cíl rozvíjet představivost dětí dle mého nebyl úplně tak naplněn. Přišlo mi, že většina dětí tíhla k zakreslování stop z knihy. Jednalo se spíše o překreslování. Proto touto činností představivost nerozvíjely. Cíl bych tedy spíše nahradila cílem seznámit děti se stopami lesních zvířat. Děti by mohly kresbou zaznamenat svoji představu zvířete, které by nemuselo být jen reálné.

Co se týče změn, tak bych před kresbou povrch trochu navlhčila, aby se neprášilo a kresba šla lépe vidět. Jelikož v knize převažovala lesní zvířata, bylo by pro děti přínosnější jít k lesu. Tam by stopy mohly spatřit i na vlastní oči.

Obrázek 17 *Prohlížení stop*

Obrázek 18 *Veverčí stopa*

Obrázek 19 *Stopa koně*

Obrázek 20 *Stopa medvěda*

Obrázek 21 *Ptačí stopa*

5.2.6 Kamenná zvířata

Tabulka 7 Kamenná zvířata – 6. výstup

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet představivost dětí - rozvíjet jemnou motoriku
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - vyhledat a uspořádat kameny za účelem vzniku zvířete - manipulovat s přírodním materiálem
Kompetence:	<p>kompetence k řešení problémů</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže při seskupování kamenů rozvíjet svou představivost <p>kompetence činnostní a občanské</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže při manipulaci dbát na bezpečnost, aby neohrozil sebe ani druhé dítě
Organizační forma:	Individuální činnost
Metody:	Práce s knihou, manipulační činnost, rozhovor
Výtvarná technika:	Koláž
Prostředky a pomůcky:	Kamení, přírodniny – větvičky, traviny, bobule, hlína
Počet a věk dětí:	18 dětí (9 chlapců a 9 dívek)
Časová dotace:	20 minut

Motivace:

S dětmi jsme si povídali o živočiších. Připravila jsem si pro ně i encyklopedie, aby si je mohly prohlédnout a případně se inspirovat pro tvorbu.

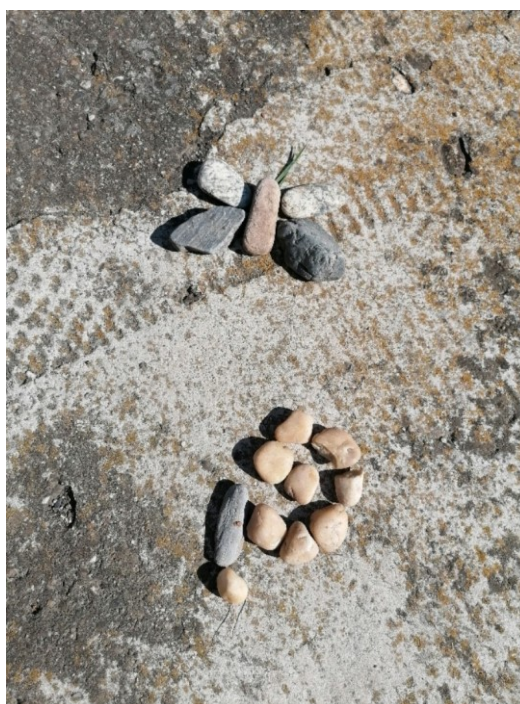
Průběh:

S dětmi jsme se vydali na školní hřiště, kde se nachází kameny. Dětem jsem pověděla, že z kamenů mají zkusit poskládat jakékoliv zvířátko. Děti se vrhly na tvorbu. Vybíraly si kameny, které se jim ke tvorbě hodily – kritériem byla např. barva, velikost, tvar. Mnohé děti skládaly kamínky vedle sebe tak, aby vznikl obrys zvířete. Někteří je alespoň vyskládaly a dotvořily pomocí přírodnin. Starší dívky se pokusily i o více prostorovou tvorbu, aby zvířátko vypadalo jako reálné.

Po dokončení zvířátek jsme společně uspořádali malou výstavu.

Reflexe:

Při této činnosti jsem využila individuální činnost, kdy každé dítě samostatně vytvářelo pomocí kamenů zvířata. Každé dítě tvorbu pojalo po svém. Některé děti se snažily o reálné ztvárnění, aby zvíře bylo i prostorové – zejména tedy u hmyzu, jiné z kamenů poskládaly pouze obrysy. Všechny metody byly v rámci výstupu použity. S encyklopediemi děti pracovaly při motivaci, rozhovor byl proveden taktéž v rámci motivace. Manipulační činnost děti využívaly při skládání kamenů. Oba cíle byly naplněny. Děti rozvíjely jemnou motoriku i představivost při uspořádávání kamenů do stanoveného tvaru. Na této výtvarné činnosti bych nic neměnila. Každé dítě svou tvorbu pojalo jiným způsobem, což mohlo vést děti k motivaci pro další tvoření, že existují i jiné způsoby, jak úkol vytvořit.

Obrázek 22 *Motýl se šnekem*

Obrázek 23 *Kočka s motýlem*

Obrázek 24 *Kamenný pes*

Obrázek 25 *Kamenná výstava I*

Obrázek 26 *Kamenná výstava II*

5.2.7 Povrchy skryté v přírodě

Tabulka 8 *Povrchy skryté v přírodě – 7. výstup*

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet prostorovou orientaci dětí - rozvíjet představivost dětí
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - najít v přírodě zajímavé struktury - vyjádřit se k tvůrčí činnosti druhého dítěte
Kompetence:	<p>kompetence k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě v přírodě zkoumá struktury různých povrchů <p>kompetence činnostní a občanská</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže ohodnotit a vyjádřit se k tvorbě druhého dítěte
Organizační forma:	Individuální činnost
Metody:	Pozorování, rozhovor, dovednostně praktické metody, popis
Výtvarná technika:	Frotáž
Prostředky a pomůcky:	Papír, černý uhl, barevné pastely, voskové pastely, provázek, kolíčky na prádlo
Počet a věk dětí:	17 dětí (7 chlapců a 10 dívek)
Časová dotace:	15 minut

Motivace:

Pro děti jsem jako motivaci k této aktivitě zvolila hmatovou hru, kdy hledaly dvě shodné karty s povrchem.

Průběh:

S dětmi jsme se vydali do místního parku. Dětem jsem na zem rozprostřela potřebné pomůcky. Děti si vybraly, zda chtějí pracovat s pastelem, voskovkou nebo černým uhlem.

Následně se rozhlédly po parku, našly si svůj objekt a jeho strukturu přenesly na papír. Po dokončení přenosu jsem první dvě děti požádala, aby mi pomohly s ukotvením provázku mezi dva stromy. Vytvořily jsme tak prostor pro naši venkovní výstavu. Každé dítě svůj výkres pověsilo na natažený provázek za pomoci kolíčků na prádlo.

Po dokončení všech frotáží děti pozvaly své paní učitelky do galerie na výstavu. Každé dítě odprezentovalo svůj výtvar a úkolem ostatních bylo hádat, jaký objekt se stal nástrojem pro jejich objevování.

Reflexe:

Pro tuto činnost jsem techniku frotáže zvolila správně, jen bych změnila formu vysvětlení. Organizační forma pro tuto činnost byla zvolena správně, zejména z důvodu, že každý pracoval samostatně. Pouze u dvou chlapců jsem si všimla, že spolupracovali – jeden přidržoval papír a druhý přenášel strukturu na papír. Všechny zvolené metody byly využity. Cíl najít zajímavou strukturu materiálu byl naplněn jen částečně, jelikož děti často přenášely pouze strukturu stromu či kamenů. Každý kámen i kůra stromu jsou jiné, ale představovala jsem si, že objeví i jiné struktury.

Na tomto výstupu bych změnila, jak jsem již uvedla formu vysvětlení techniky frotáže. Přímo bych dětem předvedla, jak mají postupovat, jelikož mnoho dětí při přenášení struktury nepoužívalo celou plochu voskovky ani pastelu. Mnohdy díky kolmému využití kresebných pomůcek vznikla spleť náhodných čar a struktura tak nevynikla. Taktéž se mi zdálo, že bylo prostředí parku málo podnětné, jelikož většina dětí frotovala pouze kůry stromů nebo povrch chodníků. Mohlo to být také způsobeno působením paní učitelky, která jim radila vyzkoušet kůru stromů, což způsobilo, že děti byly málo kreativní.

Obrázek 27 *Frotáž kůry stromu*

Obrázek 28 *Frotáž kamení*

Obrázek 29 *Frotáž jehličí*

Obrázek 30 *Galerie frotáží*

5.2.8 Jarní louka

Tabulka 9 *Jarní louka – 8. výstup*

Cíl z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet fantazii dětí - podpořit děti v komunikaci ve skupině
Cíl z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> - vytvořit pomocí přírodních barev rozkvetenou louku - navrhopvat řešení ke zpracování zadání výtvarného úkolu
Kompetence:	<p>kompetence sociální a personální</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže být při společné tvorbě ohleduplné k ostatním a nereagovat agresivně na zásah do díla <p>kompetence komunikativní</p> <ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže obhájit své názory na zpracování zadaného úkolu
Organizační forma:	Skupinová výuka
Metody:	Rozhovor, vysvětlování a práce s knihou
Výtvarná technika:	Malba
Prostředky a pomůcky:	Bavlněné prostěradlo, přírodní barvy – kurkuma, kakao (hlína), červená řepa, malinový rozvar, přírodniny – traviny, jehličí, šišky, provázek, nůžky
Počet a věk dětí:	20 dětí (8 chlapců a 12 dívek)
Časová dotace:	30 minut

Motivace:

S dětmi jsme se posadili na koberec. Vedli jsme společně rozhovor na téma Jaro. Povídali jsme si o znacích jara, jaké jsou jeho symboly. Až jsme se dostali k rostlinám, které začínají na jaře rozkvétat. Děti znaly mnoho názvů, jelikož mnoho z nich jim rozkvetlo na zahrádkách nebo některé viděly na vycházkách.

Průběh:

S dětmi jsme si nejprve namíchali barvy. Do zavařovacích sklenic děti nasypaly sypké materiály, které zalily vodou a rozmíchaly je. Žlutou barvu získaly díky kurkumě, hnědou pomocí kakaa, ... Po dochystání barev jsme šli na nedalekou louku. Děti byly po pěti rozděleny do skupin. Každá skupina dostala bílé bavlněné prostěradlo. Věděla jsem, že nemáme dostatek zelené barvy, proto jsem se děti zeptala, jak tuto situaci vyřešíme.

„Vrátíme se do školky a vyrobíme si ji.“

„Když bude na louce moc kytiček, tak tam zelená být nemusí.“

„Můžeme si ji namíchat z barev, co tu máme.“

Řekla jsem dětem, ať se rozhlédnou kolem sebe, zda něco zeleného kolem sebe nemají.

„Je tu tráva.“

„Co když to pošlapeme?“

„Třeba to bude barvit.“

Děti rozprostřely plátno na zem a pošlapaly ho. Některá místa tráva obarvila, ale nebyla dostatečně zelená, aby měly dostatečný podklad. Následně již děti začaly používat barvy. Jelikož od každé barvy byla jedna sklenice, domluvili jsme se na pravidle, že si příslušnou barvu děti najdou a zeptají se skupiny, která s ní maluje, zda si ji mohou půjčit. Místo štětců děti používaly vyrobené štětce ze suchých travin, které na louce našly. Také využily šišek či větviček jehličnanů. K dispozici měly i barvy v lahvích se savičkou, kdy plátno mohly pokapat nebo jinak akčním gestem dotvářet. Ke konci tvorby se některé z dětí rozhodly experimentovat a barvy různě míchaly. Nejčastěji jim vznikaly odstíny fialové, podařilo se jim taktéž namíchat zelenou barvu. Některé skupiny na dotvoření svých maleb použily šišky nebo natrhané jehličí.

Reflexe:

Při realizaci této činnosti jsem zvolila techniku malby. Děti tvoření pojalý akčně, proto bych řekla, že se nakonec jednalo o akční malbu. Dle mého soudu byla technika zvolena správně, jelikož se pro tvorbu rozkvetlé louky nejvíce hodila. Co se týče organizační formy byla v této činnosti vhodně zvolena. Děti se domlouvaly na tom, jaké barvy pro ztvárnění louky využijí. Snažily se spolupracovat. Docházelo i ke spolupráci mezi skupinami, což hodnotím velmi kladně. Metody byly využity a stejně tak cíle naplněny. Děti si vytvořily vlastní rozkvetlou louku. Na konci své tvorby představovaly ostatním, které kytky na jejich louce vykvetly. Oba cíle byly naplněny. Děti se domluvily, jak pojmu zpracování této činnosti a k tvorbě využily nejen přírodní barvy.

V tomto výstupu bych nejspíše nic neměnila, spíše bych tuto výtvarnou činnost rozšířila o doplnění hmyzu. Děti by měly za úkol ztvárnit pomocí kamínků či jiných přírodnin hmyz, který by se na jejich louce mohl objevit.

Jedinou nevýhodou se staly špatné povětrnostní podmínky, kdy se nám stalo, že okraj plátna se větrem nadzvedl a překryl část plátna. Děti hledaly řešení, jak se s daným problémem vypořádat. Využily klacíky, které byly určeny původně jako výtvarné instrumenty. Možná bych také plátno, na které děti tvořily nejdříve vyprala, poté by lépe barva přilnula na plátno – zejména u málo pigmentovaných (světлых) barev.

Obrázek 31 *Akční malba I*

Obrázek 32 *Malba přírodním štětcem*

Obrázek 33 *Akční malba II*

Obrázek 34 *Malba šiškou*

Obrázek 35 *Hotové malby*

6 EVALUACE SADY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ

Evaluace sady výtvarných činností probíhala třemi způsoby. Během průběhu realizace jsem jednotlivé výtvarné činnosti reflektovala a na závěr jsem na všechny činnosti sepsala souhrnnou reflexi. Po dokončení činností je hodnotily samotné děti. Realizovatelná sada výtvarných činností byla zhodnocena také učitelkou dané mateřské školy, která mě po celou dobu mého působení s dětmi v mateřské škole pozorovala.

6.1 Zpětná vazba dětí

Jednotlivé činnosti byly dětmi evaluovány po jejich dokončení. Děti dostaly hodnotící list se třemi hvězdami, kdy u každé činnosti znázornily hodnocení dané činnosti. V důsledku rozdílné docházky dětí se počty hodnocení měnily. Kromě písemného hodnocení jsem od dětí dostávala i slovní zpětnou vazbu.

Tabulka 10 *Hodnocení dětí*

Název	Počet hvězd	Zdůvodnění
Sněhový dort	3 hvězdy od 12 dětí	- výběr činnosti
	2 hvězdy od 4 dětí	- spolupráce
Ledové ozdoby	3 hvězdy od 11 dětí	- zaujetí činností při pozorování změn
	2 hvězdy od 3 dětí	- časová náročnost
	1 hvězda od 2 dětí	- čekání na výsledný produkt
Portrét olympionika	3 hvězdy od všech dětí	- zájem o téma - vhodný výběr materiálu
Kostým pro stromy	3 hvězdy od 14 dětí	- nová technika
	2 hvězdy od 2 dětí	- tvorba kostýmu z odpadového materiálu
Kresba do přírodního podkladu	3 hvězdy od 15 dětí	- záliba v kresbě

	2 hvězdy od 5 dětí	- různorodost kresebného materiálu
Kamenná zvířata	3 hvězdy od 16 dětí 2 hvězdy od 2 dětí	- různé varianty zpracování
Povrchy skryté v přírodě	3 hvězdy od 12 dětí 2 hvězdy od 5 dětí	- časová nenáročnost
Jarní louka	3 hvězdy od všech dětí	- experimentování s barvami - akčnost činnosti

Nejlépe hodnocenou výtvarnou činností podle dětí se stala tvorba portrétu s využitím pro děti nové výtvarné techniky a tvorba jarní louky pomocí malby, kterou děti považovaly za akční činnost. Podle jejich reakcí je zaujalo zejména to, že si barvy míchaly samy a v závěru tvorby se snažily jejich smícháním tvořit barvy nové. Při tvorbě nevyužívaly klasické štětce, ale přírodniny. Nejméně se jim líbily ledové ozdoby, kdy jsem dostala i jednu hvězdu, což bylo způsobeno tím, že na výsledný produkt musely děti čekat do druhého dne. Celkově však činnosti děti hodnotily kladně. Mohly si vyzkoušet nové techniky a zajímavé činnosti. Taktéž se jim líbilo, že mnohý materiál samy hledaly.

6.2 Vlastní reflexe

S realizací sady výtvarných činností pro exteriéry mateřské školy jsem byla celkově spokojená. Myslím si však, že některé detaily bych v budoucnu pozměnila a zlepšila. Výtvarné činnosti u témat byly vhodně zvoleny.

Myslím si, že se mi dařilo děti k výtvarným činnostem motivovat, i když bych mohla některé motivace v budoucnu pozměnit. Přijde mi však, že pro děti byla motivace dostačující. Děti měly možnost výběru – zapojit se do činnosti, pozorovat ostatní či prozkoumávat okolí. Do činností se vždy zapojily všechny, bylo to nejspíš způsobeno i tím, že byly zvědavé, jakou činnost jsem si pro ně v daný den připravila. V budoucnu bych mohla dětem připravit nějakou postavu, která by byla jakýmsi průvodcem dětí při realizaci výtvarných činností.

Organizační formy jsem přizpůsobovala podle charakteru činnosti tak, aby odpovídaly tématu, práci dětí a využívané výtvarné technice. U všech činností jsem dle mého názoru

zvolila organizační formu vhodně. Snažila jsem se u většiny činností zařazovat organizační formy skupinového charakteru. Nejčastěji se jednalo o skupinovou a párovou výuku, které podporují spolupráci dětí mezi sebou. Myslím si, že tyto formy byly pro děti velmi přínosné. V budoucnu by bylo zajímavé využít formu exkurze v případě, že by se v okolí konala výstava umělce, který se zabývá tvorbou v exteriéru. Děti by tak na výstavu mohly následně reagovat svou výtvarnou tvorbou.

Metody jsem se snažila dle činností obměňovat. Nejčastější metodou využívanou v průběhu realizace sady se stala metoda rozhovoru. Tuto metodu jsem využila u všech činností v rámci motivace i průběžně při tvorbě či po skončení. Zařadila jsem také práci s knihou, nejčastěji se jednalo o práci s encyklopediemi. Myslím si, že pro děti se jednalo o vhodnou motivaci a načerpání inspirace. Snažila jsem se dětem jednotlivé činnosti srozumitelně vysvětlit a popsat je.

U všech výtvarných činností jsem se snažila naplnit cíle. Ve většině případů se tak i stalo, některé cíle však byly naplněny jen částečně. Některé činnosti obohatily děti o nové znalosti a zkušenosti, které nebyly původně cílené.

Děti jsem díky výtvarným činnostem seznámila s různorodými výtvarnými technikami, které lze aplikovat v exteriéru a dají se uplatnit při tvorbě předškolních dětí. Jednalo se o techniky využitelné jak v rovinné, tak i prostorové tvorbě. Snažila jsem se využívat tradiční i méně tradiční techniky. Děti se s některými technikami setkaly poprvé a bylo zajímavé, jak je zvládly použít. Jednalo se o asambláž a empaketáž. Dle reakcí dětí by je chtěly vyzkoušet i v budoucnu. Většina činností byla realizována pomocí přírodních materiálů nasbíraných dětmi před samotnou činností nebo předpřipravena. V jedné z činností jsme s dětmi pracovali s odpadovým materiálem, aby si uvědomily, že nechávat tento materiál v přírodě není pro ni šetrný.

Tato sada výtvarných činností může s upravením dle probíraných témat v mateřské škole posloužit učitelům jako inspirace pro praxi. Je vhodná pro učitele, kteří chtějí kromě běžných výtvarných činností realizovaných v interiéru mateřské školy vyzkoušet i činnosti na různých místech v exteriéru mateřské školy, a to nejen na pozemku školy, ale i v parku, lesu či jiných místech.

6.3 Evaluace učitelky

Studentka se samostatně a aktivně začlenila do dění ve třídě. Po celou dobu působení panovala ve třídě příjemná atmosféra. K dětem měla milý a citlivý přístup. Přirozeně navozovala komunikaci. Velké plus bylo to, že do výtvarných činností zapojovala všechny děti. Nikoliv, jak se stává, že studentka si do své práce vybere jen malý vzorek dětí. Zapojení neprobíhalo nucenou formou. Děti se mohly rozhodnout, zda výtvarnou činnosti vyzkoušejí, ale pokud v daný den neměly potřebu tvořit, nebo chtěly objevovat a pozorovat přírodu, měly i tuto možnost. Snažila se dětem klást otevřené otázky. Děti tak mohly řešit problémy a vymýšlet možná řešení. Vždy jim na vyjádření vlastního názoru poskytla dostatečně množství času. V případě, že měly děti dotazy, studentka ochotně na vše odpověděla, děti neodbývala.

Studentka byla vždy na práci s dětmi připravena. Jednotlivé výtvarné činnosti byly přiměřené věku dětí. Využívala motivaci a nastavila pravidla pro jednotlivé činnosti. Větší část výstupu probíhala v období pobytu venku. Některé z motivací realizovala ještě ve třídě. Všechny připravené aktivity si řídila zcela samostatně bez cizích zásahů. Výstup rozdělila na uvozovací část s motivací, hlavní část, kde probíhala samotná výtvarná činnost a ukončovací fáze, kdy děti vyjadřovaly své názory na práci, zhodnotily svou práci apod.

Studentka zařazovala různé organizační formy – individuální činnost, párovou i skupinovou výuku. Převažovala práce ve skupinách či dvojicích, což je pro mě velké pozitivum, jelikož se děti učí mezi sebou komunikovat a spolupracovat navzájem. Taktéž bylo zajímavé děti sledovat při využití metody brainstorming, kdy se domlouvaly na návrhu kostýmů pro stromy. Nejčastěji využívanou metodou byl rozhovor, kdy studentka vedla děti k rozvíjení komunikace, což je pro ně v předškolním věku velmi důležité. Při výtvarných činnostech zejména jejich motivaci také děti pracovaly s knihami. Děti si pod vedením studentky vyzkoušely mnoho výtvarných technik. Techniku koláže, frotáže, empaketáže, kresby, asambláže, prostorové tvorby a malby. Snažila se techniky obměňovat. Zaujala mě technika empaketáž, o které jsem slyšela prvně a díky reakci dětí ji rozhodně začneme využívat také. Taktéž asambláž jsem neměla možnost nikdy vyzkoušet. Netušila jsem, že se jedná o příbuznou techniku ke koláži, proto ji s kolegyní také vyzkoušíme.

Materiál k činnostem je zcela ekologický, využití přírodnin (barvy připravené z přírodních materiálů, šišky, klacíky, traviny, kamínky, mušle, ...) Při malbě na pláno připravila s dětmi přírodní barvy, kdy využila různé koření nebo rozvary. Zaujalo mě i jak využila odpadový

materiál při empaketáži stromů, když děti vymyslely karnevalové kostýmy. Následně došlo i ke třídění odpadu a vyhození materiálu do příslušných kontejnerů. K této činnosti si děti přinesly PET lahve a noviny z domova. Děti byly zapojeny do sběru různých přírodnin při vycházkách, aby měly dostatek materiálu ke tvoření. Pokud bylo potřeba méně dostupných přírodnin, které se v okolí naší školky nenachází, přinesla studentka materiál z domova.

Děti byly velmi fascinovány výtvarnými činnostmi v přírodě. Dokázala je zaujmout, a tak nebyly do činností nijak nuceny. Při tvoření využívaly děti své spontaneity. Děti byly z činností velmi nadšené a těšily se na další setkání se studentkou. Vždy se zajímaly, co za zajímavou činnost si pro ně připravila tentokrát.

Studentka vždy přicházela zcela připravena s promyšlenou organizací, motivací i pomůckami. Pružně reagovala na vzniklé problémy při činnostech (např. větrné počasí – přikotvení plátna na malování dřevěnými klacíky do půdy).

6.4 Porovnání evaluací

Tabulka 11 *Srovnání hodnocení*

Kritéria hodnocení	Sebereflexe	Evaluace učitelky MŠ
Práce s dětmi	<p>S dětmi se mi spolupracovalo velmi dobře. Potěšením bylo, že se do tvorby vždy zapojily všechny přítomné děti.</p> <p>Komunikace probíhala bez problému. Před každou činností jsme společně s dětmi vedli rozhovor. Každé dítě dostalo šanci vyjádřit svůj názor a podělit se s ostatními o zkušenosti.</p>	<p>Studentka přirozeně navozovala komunikaci. Dětem kladla otevřené otázky a děti tak řešily problémy a vymýšlely možná řešení. Na odpovědi dětem ponechávala dostatečné množství času.</p> <p>Do činností byly zapojeny všechny děti.</p> <p>Dětem odpovídala na všechny dotazy.</p>
Připravenost	<p>Do mateřské školy jsem přicházela připravena. Pokud bylo potřeba přinést do mateřské školy přírodní</p>	<p>Vždy přicházela do školky připravena a při realizaci</p>

	<p>materiál, který není obvykle dostupný, nachystala jsem si jej.</p> <p>Taktéž jsem se snažila do sběru zapojit i děti, které dostaly úkol přinést některé materiály z domu.</p>	<p>činností nepotřebovala do práce zasahovat.</p>
Motivace	<p>Motivaci jsem u většiny výtvarných činností dělala ještě před odchodem ven. Děti se mi dařilo k činnostem motivovat, avšak v některých případech bych motivaci v budoucnu pozměnila.</p> <p>Dle reakcí dětí byla motivace dostačující, jelikož se do činností zapojily vždy všechny, přitom měly možnost tvoření odmítnout.</p>	<p>Pro jednotlivé výtvarné činnosti zvolila studentka vhodnou motivaci. Děti motivovala různými způsoby.</p> <p>Motivace probíhala před odchodem z mateřské školy.</p>
Časová náročnost	<p>Všechny výtvarné činnosti jsem realizovala v průběhu pobytu venku. Snažila jsem se, aby doba trvání činnosti nepřesáhla 30 minut. Děti by jinak ztratily o danou výtvarnou činnost zájem.</p>	<p>Zvolené výtvarné činnosti nebyly časově náročné a nezasahovaly do běžného režimu školy.</p> <p>Všechny činnosti byly realizovány v průběhu pobytu venku.</p>
Pedagogické strategie	<p>Organizační formy jsem volila převážně párovou a skupinovou výuku, taktéž i individuální činnost. Dle mého názoru byla práce ve skupině či ve dvojici zvolena vhodně, jelikož se děti učily spolupracovat a komunikovat, proto tento typ formy je pro ně velmi přínosný.</p>	<p>Zaujalo mě, jak se snažila studentka zařadit práci ve skupinách nebo dvojicích – děti se tak učí komunikovat a spolupracovat. Velmi málo se objevovala individuální činnost.</p> <p>Při jedné z činností studentka vybrala metodu</p>

	<p>V budoucnu by bylo zajímavé zvolit i jiné organizační formy – např. exkurzi do galerie na výstavu.</p> <p>Metody jsem se snažila obměňovat dle činností. Nejčastěji zařazovanou metodou se stal rozhovor sloužící pro motivaci i pro zhodnocení tvorby.</p> <p>Stanovené cíle jsem se snažila naplnit, avšak se stalo, že některé cíle se mi podařilo naplnit pouze částečně.</p>	<p>brainstormingu, při které se děti domlouvaly na návrhu kostýmu. Taktéž práce s knihami byla pro děti přínosná. U všech činností zařazovala rozhovor pro rozvíjení komunikace dětí.</p>
Techniky	<p>Při sestavení sady výtvarných činností jsem se snažila využít, co nejvíce výtvarných technik realizovatelných mimo prostory mateřské školy.</p> <p>Kromě tradičních technik jako je kresba, malba nebo koláž či prostorová tvorba, jsem do výtvarných činností zařadila příbuznou techniku koláži – asambláž a další balicí techniku empaketáž. Obě zmíněné techniky byly pro děti i paní učitelky nové a také přínosné.</p> <p>Při jedné z činností jsem zvolila techniku frotáže, která byla nejméně povedenou. Nejspíš jsem tuto techniku nevhodně vysvětlila, jelikož efekt této techniky nedopadl, tak jak jsem si myslela.</p>	<p>Při výstupech studentka zařazovala do tvorby mnoho výtvarných technik. Některé z technik jsme neznali a po ukázce je rozhodně znovu zkusíme zrealizovat.</p> <p>Asambláž a empaketáž pro nás byli nové, stejně tak i pro děti.</p>

Využitelnost v praxi	<p>Sada vybraných činností lze v mateřské škole realizovat. Výtvarné činnosti lze obměňovat podle tématu, které je aktuálně v mateřské škole probíráno.</p> <p>Využitelné je i z důvodu, že materiál, který při tvorbě v exteriéru můžeme využít není finančně náročný, často se pracuje pouze s materiály nalezenými v přírodě.</p>	<p>Studentčiny nápady na výtvarné činnosti v exteriéru byly zajímavé a v praxi předškolního vzdělávání realizovatelné.</p>
-----------------------------	--	--

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Sada výtvarných činností byla realizována s dětmi ve věku 4 až 6 let, převážně s dětmi předškolního věku. Mnohé z výtvarných činností v sadě bychom mohli realizovat i s dětmi mladšími. Museli bychom však činnosti mírně pozměnit. Především upravit časovou náročnost, zvolit vhodnější motivaci, abychom děti co nejvíce zaujali. Mladší děti pracují většinou individuálně, proto bychom také měli poupravit organizační formu. Při skupinových formách bych doporučila, aby v každé skupině bylo přítomno alespoň jedno dítě předškolního věku, které by mladším dětem pomáhalo a vedlo je.

Pro realizaci výtvarných činností, u kterých využíváme různé výtvarné techniky, je důležité mít teoretické poznatky o jednotlivých postupech. Proto si je před samotnou realizací musíme nastudovat a dobré by bylo i vyzkoušet si je, abychom znali úskalí a rizika, která při tvorbě mohou nastat. V současné době existuje nespočet zajímavých technik, které nejsou tradiční. Není potřeba mnoho pomůcek, nejsou náročné a největším plusem těchto technik je, že jsou nenáročné na realizaci v mateřské škole. Do předškolního vzdělávání bychom měli zařazovat více tyto netradiční techniky a měli bychom se snažit vyvarovat stereotypům, kdy převažují plošné formy výtvarného vyjádření.

Pokud chceme realizovat výtvarné činnosti mimo prostory mateřské školy, musíme si uvědomit, jaké pomůcky budeme k realizaci potřebovat. Pakliže tvoříme z přírodních materiálů, je vhodné do sběru zapojit i samotné děti. Při této činnosti rozvíjí prostorovou orientaci, jemnou motoriku, ale i si prohlubují poznatky o přírodninách či samotné přírodě. Pozorují změny, různorodou dostupnost materiálů v odlišných ročních obdobích. V případě, že materiály nejsou v okolí mateřské školy dostupné, zapojíme děti, aby některé přírodniny přinesly z domova, což vede k trávení času venku i mimo pobyt v mateřské škole.

Před samotnou návštěvou přírody a hledáním dostupných přírodních materiálů musíme děti upozornit na určitá pravidla, jak se v přírodě máme chovat. Děti vedeme k tomu, aby zbytečně nepoškozovali přírodu, např. netrhaly větve, ale využívaly spadený materiál, nešlapaly po rostlinách apod. Také bychom si měli uvědomit, že některé rostliny trhat nesmíme, jelikož mohou být chráněné.

Mnou navrženou sadou výtvarných činností jsem ukázala, že výtvarná tvorba v exteriéru mateřské školy lze nabízet i v zimním období, kdy nám příroda také nabízí mnoho podnětů k výtvarným činnostem.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit jaké jsou možnosti využití výtvarných činností mimo prostory mateřské školy, Návrh sady činností byl zpracován na základě studia a zpracování teoretických východisek z oblasti výtvarných činností a environmentální výchovy v předškolním vzdělávání a analýze Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V praktické části práce jsem si kladla za cíl navrženou sadu výtvarných činností aplikovat do pedagogické praxe v konkrétní mateřské škole a následně zpracovat její evaluaci.

Teoretická část bakalářské práce shrnuje ve čtyřech kapitolách teoretické poznatky o výtvarných činnostech ve spojení s environmentální výchovou. První kapitola se věnuje zakotvení problematiky výtvarných činností a environmentální výchovy na legislativní úrovni. Analýzou Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání jsem došla k závěru, že ve všech pěti vzdělávacích oblastech najdeme východiska jak pro výtvarnou tvorbu, i když se pojem výtvarné činnosti v kurikulárním dokumentu neobjevuje, tak i pro environmentální činnost. Ve druhé kapitole jsem podrobněji rozebrala oba stěžejní pojmy práce na základě, nichž jsem dospěla k závěru, že výtvarnými činnostmi lze rozvíjet environmentální povědomí dětí. V další kapitole jsem se zaměřila na výtvarné činnosti, které probíhají v přírodě. Došla jsem k zjištění, že činnosti probíhající v exteriéru (zejména zeleni) mají blahodárný účinek na naši imunitu, ale také psychický stav. Zkoumání přírodnin může vést k děti následně k výtvarnému projevu. V poslední kapitole jsem zmínila umělecký směr, jímž jsem se při tvorbě návrhu sady výtvarných činností inspirovala. Další část kapitoly byla věnována materiálu, který se při tvorbě v exteriéru může využít. Jedná se o nalezené přírodniny, ale i materiál přinesený. Při druhé variantě volby materiálu je vhodné si uvědomit ekologickou stránku materiálu. Důležitou součástí kapitoly se staly výtvarné techniky. Vybrala jsem techniky, které lze v mateřské škole s dětmi aplikovat a jsou vhodné a využitelné v exteriéru mateřské školy.

Z teoretické části jsem čerpala získané znalosti o problematice do části praktické. Nabyté poznatky jsem aplikovala při navrhování a následné realizaci sady výtvarných činností ve vybrané mateřské škole. Sadu jsem realizovala s dětmi od čtyř do šesti let v zinním měsících od ledna do konce měsíce března 2022. Děti měly možnost vyzkoušet si osm výtvarných činností za využití různorodých technik od plošné tvorby k prostorové. Volila jsem činnosti, které u dětí rozvíjely spolupráci a komunikační stránku, proto jsem často nabízela skupinovou a párovou výuku. Průběžně jsem měnila i místa realizace jednotlivých

výstupů. Kromě školního hřiště jsme s dětmi zamířili do parku, na louku nebo fotbalové hřiště. U jednotlivých výtvarných činností jsem definovala didaktické strategie. V průběhu tvorby dětí, jim nebylo do díla zasahováno, po celou dobu byly motivovány k objevování. Po realizaci každého výstupu jsem provedla jeho reflexi. Na základě mé reflexe, zpětné vazby dětí pomocí vyplněných hodnotících archů a souhrnného hodnocení paní učitelky jsem sepsala evaluaci celé sady výtvarných činností. Na jejím základě jsem dospěla k závěru, že zmíněná sada je v praxi běžné mateřské školy realizovatelná, jelikož činnosti mohou být zařazeny v rámci režimu dne do pobytu venku. Je taky možné vymyslet mnoho výtvarných činností, které budou reagovat na místo, kde se uskuteční a budou využívat nalezené materiály.

Výsledek realizace sady výtvarných činností hodnotím kladně, jelikož jsem mohla pozorovat reakce a zájem dětí, ale i paní učitelky v mateřské škole, které činnosti zaujaly.

Přínosem výtvarných činností, které se realizují mimo prostory mateřské školy, je pro děti, ale také učitele pobyt na čerstvém vzduchu. Děti poznávají, objevují a získávají nové poznatky z oblasti přírodovědného vzdělávání, které propojují skrze výtvarné činnosti. Činnostmi v přírodním prostředí se mezi dětmi rozvíjí spolupráce, učí se komunikovat a mít úctu k jiným dětem, ale také k přírodě samotné. Měli bychom si uvědomit, že v současné době jsou děti obklopeny moderními digitálními technologiemi, které je často spoutávají natolik, že se vytrácí jejich přirozený pobyt na čerstvém vzduchu. I proto je důležité, aby v rámci edukace dětí probíhaly činnosti v maximální míře v exteriéru mateřské školy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Babyrádová, H. (2005). *Výtvarná díla*. Praha: Triton.
- Bečvářová, I. (2015). *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*. Praha: Portál.
- Bednářová, J. (2015). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Edika.
- Bezděková, L., Kubecová, M., Kupcová, Z., & Váňová, H. (2016). *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*. Praha: Raabe.
- Daniš, P. (2016). *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?*. Praha: TEREZA, vzdělávací centrum, z. ú.
- Daniš, P. (2018). *Tajemství školy za školou: Proč učení venku v přírodě zlepšuje vzdělávací výsledky, motivaci a chování žáků*. Praha: Ministerstvo životního prostředí.
- Hazuková, H. (2012). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Hejtmánková, T. et al. (2013). *Do krajiny za land artem: praktické využití land-artu pro pedagogy a lektory environmentální výchovy*. Horní Maršov: Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER.
- Herynek, P. (2019). *Lidová tvorba: návody, recepty, tradice a zvyky, dárky a výrobky*. Olomouc: Rubico.
- Jančaříková, K. (2012). *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Jančaříková, K. (2017). *Činnosti k rozvíjení přírodovědné gramotnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Jančaříková, K., & Kapuciánová, M. (2013). *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Kiewra, Ch., & Veselack, E. (2016). Playing with nature: Supporting preschoolers' creativity in natural outdoor classrooms. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1), p. 70. Dostupné z <https://eric.ed.gov/?q=Playing+with+Nature%3a+Supporting+Preschoolers%e2%80%99+Creativity+in+Natural+Outdoor+Classrooms&id=EJ1120194>.
- Krausse, A. C. (2008). *Dějiny malířství: od renesance po současnost*. Praha: Slovart.

- Leblová, E. (2016). *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: MŠMT. Dostupné z <https://www.msmt.cz/file/56051/>
- Ministerstvo životního prostředí. (2016). *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016-2025*. Praha: MŽP. Dostupné z https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025
- Moomaw, S., & Hieronymus, B. (2002). *More than painting: exploring the wonders of art in preschool and kindergarten*. St. Paul, MN: Redleaf Press.
- Navrátil, O. (2017). *Zelené ostrovy. České umění ve věku environmentalismu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Podzemná, J. (2017). *Výtvarný inspiromat: pestré tvoření po celý rok: výtvarné náměty a techniky pro děti*. Brno: Jana Podzemná vlastním nákladem.
- Roeselová, V. (1996). *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah.
- Sedlář, J. (2014). *Ismy umění 20. století: s esejem Poznámky k interpretaci umění 20. století*. Montreal: Meridian World Press.
- Solberg, I. (2016). Land art in preschools. An art practice. *International Journal of Education & the Arts*, 17(21). Dostupné z <https://eric.ed.gov/?q=Land+art+in+preschools.+An+art+practice&id=EJ1108679>.
- Stadlerová, H., et al. (2020). *Uměním tě proměním: výtvarné činnosti a jejich přínos preprimárnímu vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita.
- Stehlíková Babyrádová, H. (2014). *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Vondrová, P. (2001). *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál.
- Witt, R. (2010). *Vnímejme přírodu všemi smysly*. Horní Maršov: Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

atd. a tak dále

MŠ mateřská škola

např. například

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 <i>Cíle praktické části</i>	31
Obrázek 2 <i>Krtkův dort</i>	37
Obrázek 3 <i>Dort s muffiny</i>	37
Obrázek 4 <i>Ledová ozdoba I</i>	40
Obrázek 5 <i>Ledové ozdoby</i>	41
Obrázek 6 <i>Ledová ozdoba II</i>	41
Obrázek 7 <i>Ledová ozdoba III</i>	41
Obrázek 8 <i>Ledová ozdoba IV</i>	41
Obrázek 9 <i>Proces tvorby I</i>	44
Obrázek 10 <i>Proces tvorby II</i>	44
Obrázek 11 <i>Biatlonista</i>	45
Obrázek 12 <i>Rychlobruslařka</i>	45
Obrázek 13 <i>Stupně vítězů</i>	45
Obrázek 14 <i>Paní v modré pláštěnce</i>	48
Obrázek 15 <i>Tvorba kostýmu</i>	48
Obrázek 16 <i>Hlídač odpadků</i>	48
Obrázek 17 <i>Prohlížení stop</i>	51
Obrázek 18 <i>Veverčí stopa</i>	51
Obrázek 19 <i>Stopa koně</i>	51
Obrázek 20 <i>Stopa medvěda</i>	52
Obrázek 21 <i>Ptačí stopa</i>	52
Obrázek 22 <i>Motýl se šnekem</i>	54
Obrázek 23 <i>Kočka s motýlem</i>	55
Obrázek 24 <i>Kamenný pes</i>	55
Obrázek 25 <i>Kamenná výstava I</i>	55
Obrázek 26 <i>Kamenná výstava II</i>	55
Obrázek 27 <i>Frotáž kůry stromu</i>	57
Obrázek 28 <i>Frotáž kamení</i>	58
Obrázek 29 <i>Frotáž jehličí</i>	58
Obrázek 30 <i>Galerie frotáží</i>	58
Obrázek 31 <i>Akční malba I</i>	61
Obrázek 32 <i>Malba přírodním štětcem</i>	62
Obrázek 33 <i>Akční malba II</i>	62
Obrázek 34 <i>Malba šiškou</i>	62
Obrázek 35 <i>Hotové malby</i>	62

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Přehled výtvarných činností</i>	31
Tabulka 2 <i>Sněhový dort – 1. výstup</i>	35
Tabulka 3 <i>Ledové ozdoby – 2. výstup</i>	38
Tabulka 4 <i>Portrét olympionika – 3. výstup</i>	42
Tabulka 5 <i>Kostýmy pro stromy – 4. výstup</i>	46
Tabulka 6 <i>Kresba do přírodního podkladu – 5. výstup</i>	49
Tabulka 7 <i>Kamenná zvířata – 6. výstup</i>	53
Tabulka 8 <i>Povrchy skryté v přírodě – 7. výstup</i>	56
Tabulka 9 <i>Jarní louka – 8. výstup</i>	59
Tabulka 10 <i>Hodnocení dětí</i>	63
Tabulka 11 <i>Srovnání hodnocení</i>	67

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Souhlas zákonných zástupců se zveřejněním fotografií dětí

Příloha P II: Vyplněný souhlas zákonných zástupců se zveřejněním fotografií dětí

Příloha P III: Hodnotící list dítěte

Příloha P IV: Ukázka vyplněného hodnotícího listu dítěte

PŘÍLOHA P I: SOUHLAS ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ SE ZVĚŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ DĚTÍ

Vážení rodiče,

jmenuji se Alexandra Dyntarová a jsem studentka 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Možnosti výtvarní tvorby dětí mimo prostory mateřské školy.

Chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas s pořízením a použitím fotografií Vašich dětí při výtvarných činnostech do mé bakalářské práce.

Souhlasím/nesouhlasím s uveřejněním fotografií mé dcery/mého syna
..... v bakalářské práci.

Podpis:

PŘÍLOHA P II: VYPLĚNÝ SOUHLAS ZÁKONÝCH ZÁSTUPCŮ SE ZVEŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ DĚTÍ

Vážení rodiče,

jmenuji se Alexandra Dyntarová a jsem studentka 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Možnosti výtvarní tvorby dětí mimo prostory mateřské školy.

Chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas s pořízením a použitím fotografií Vašich dětí při výtvarných činnostech do mé bakalářské práce.

Souhlasím / nesouhlasím s uveřejněním fotografií mé dcery/mého syna
..... v bakalářské práci.

Podpis:

Vážení rodiče,

jmenuji se Alexandra Dyntarová a jsem studentka 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Možnosti výtvarní tvorby dětí mimo prostory mateřské školy.

Chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas s pořízením a použitím fotografií Vašich dětí při výtvarných činnostech do mé bakalářské práce.

Souhlasím / nesouhlasím s uveřejněním fotografií mé dcery/mého syna
..... v bakalářské práci.

Podpis:

Vážení rodiče,

jmenuji se Alexandra Dyntarová a jsem studentka 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Možnosti výtvarní tvorby dětí mimo prostory mateřské školy.

Chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas s pořízením a použitím fotografií Vašich dětí při výtvarných činnostech do mé bakalářské práce.

Souhlasím / nesouhlasím s uveřejněním fotografií mé dcery/mého syna
..... v bakalářské práci.

Podpis:

PŘÍLOHA P III: HODNOTÍCÍ LIST DÍTĚTE

**PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA VYPLNĚNÉHO HODNOTÍCÍHO LISTU
DÍTĚTE**